

KVĚTEN 1911.

ČÍSLO 5.

V. LANKAŠ.

Zkoumání abnormálních dětí.

(Dokončení.)

Psychický stav dítěte.

Zkoumání psychického stavu dítěte je velmi důležité, a musí se proto díti methodicky. Zabývá se:

A. Zkoušením smyslových orgánů. Provedou se zcela jednoduché pokusy, aby bylo možno posouditi funkcionální schopnosti smyslův.

Zrak. Je tento smysl normálně zdrav? Na jakou vzdálenost může dítě čísti písmena obyčejné knihy? V jaké míře poznává dítě barvy (pestré proužky papíru, barevnou vlnu)? Dovede, ukážeme-li mu nějakou barvu, tuto zase nalézt? Dovede nalézt podobné barvy o rozdílné intenzitě? Dovede sestaviti řadu barev vzestupně nebo sestupně dle rozdílné intenzity? Pozná zrakově formu, vzdálenost a výšku?

Sluch. Je sluch normální? Na jakou vzdálenost slyší dítě tikot hodinek? Rozezná, když mu oči zastřeny, tón uhozeného talíře, sklenice nebo kovového náčiní? Dovede udati směr, odkud tón přichází? Má dítě hudební sluch? Má smysl pro hudbu?

Cit. Dovede dítě hmatem rozeznati hedvábí, samet, sukno a piskovatý papír? V jakém stupni rozlišuje předměty teplé (kus dřeva) od studených (kov)? Dotýká se rádo některého určitého předmětu, látky? Poznává dotekem špendlík, hřebík, knihu, pero atd.?

Svalový system. Potřeba též vyzkoušeti zručnost rukou. Dovede dítě nůžkami stříhati, nit do jehly nastrčiti, tužku špičatiti? Dovede, dívka, šít? Baví se dítě tím, že přibíjí prkénko nebo chápe se nějaké jiné ruční práce? Jakou zručnost projevuje v menších pracích, jež mu dáme prováděti z jílu nebo podobných látek? (na př. doutník, tužku, housku atd.)?

Tak můžeme se přesvědčiti, zda dítě má funkcionální vlastnosti svého věku. Třeba však podotknouti, že stanovení veškerých negativních symptomů na tomto poli nemá žádné absolutní hodnoty. Schopnosti dítěte, co se týče činnosti smyslové, závisí bytzně na zvláštních cvičeních, k nimž bylo podníceno, a na ústním vysvětlení, jež mu bylo podáno. Dá-li nám malé chorobné dítě málo uspokojujících odpovědí na naše otázky, musíme velmi často uzavírat, že mu slovo nebo čin je neznám, ježto jeho vyučování bylo nedostatečno. Závěr musí tudíž zníti: Nedostatečný cvik, špatná výchova a ne organické vady — nebo chorobný stav.

B. Zkoumání pozornosti. Za výsledku, který i obsahově i formově musí býti přizpůsoben rozumu dítěte, mohli jsme se již přesvědčiti o stupni pozornosti, jehož dítě je schopno. — Mezitím co mu ukazujeme stále komplikovanější obrazy a je vyzýváme, aby udalo, co představují, obdržíme povšechný pojem o síle spontánní pozornosti nebo jeho roztržitosti. Několik pokynů má tu Dermoor za nutno:

Obrazy musí býti pestré a i v kresbě i v barvách správné. Nesmí obsahovati příliš mnoho a musí v jistém pořadí býti předkládány. Dermoor použil těchto obrazů: 1. Obraz jídelny; 2. truhlářské dílny; 3. městské ulice; krajiny a podobné. Jednodušší obrazy, nábytek, zvířata a p., slouží ke zkoumání mladších dětí nebo dětí, jichž duševní stav je ubohý. Ukazující dětem tyto obrazy, žádáme, aby vypočítaly vše, co obsahují. Při tom musíme dítě přesně pozorovati; třeba dáti pozor, jak pozorně a ochotně prohlíží obraz, jak snadno se dá různými okolnostmi odvrátiti, jak trvale zkouší různé figury, třeba pozorovati jeho bádavého ducha, kterého projevuje při postupném jmenování různých jednotlivostí, jeho associační schopnost a jeho paměť, jež se ukazují při vysloveném uvažování. O činnosti dítěte dovidáme se tu nejen ze slov jeho, ale i ze zřetelnosti objektivních známek pozornosti (široké otevření očí, stažení čelních svalů, nehybnost ostatních svalů, pomalé dýchání a p.).

C. Zkoumání associační činnosti. Pedagogické zkoumání dítěte podává nám četná poučení o hodnotě associačních pochodů v dětském mozku. Dvě obecné představy jsou však přece pro zvláštní výsledky nutny, a to představy prostoru a času.

Má dítě přesnou představu o svém stáří? Má představu o tom, v jakém poměru je stáří otcovo ke stáří děda? Má pojem o trvání roku, měsíce? Otázky o těchto věcech musí býti, samozřejmě, konkrétní a formově zvláštním poměrům každého dítěte přiměřeny.

Má dítě pojem o velikosti? Vyzveme je, aby nám ukázalo velikost své malé sestry, své o velkého bratra, nebo otce. Ať udá v prostoru vzdálenost, jež má se rovnati délce udané mu pomoci různých menších tyčí. Tažme se je, jak daleko od sebe leží dva od sebe nestejně vzdálené body osady, již dobře zná.

Při zkoumání associační schopnosti vyzkoušíme dříve zmíněný optický svalový klam. Dáme dítěti do rukou dva stejně těžké, ale nestejně veliké předměty (láhve s broky) — dvě zkoušky jsou nutny — a vyzveme je, aby oba předměty co do váhy posoudilo a udalo, který z nich je těžší. — Tato zkouška je možna jen s dětmi, které jsou nejméně 5½ až 6 roků; normální

děti budou tvrditi, že menší předmět je těžší; ostatní prohlásí, že tíže je stejná, nebo častěji že větší předmět je těžší.

Studium Weberova zákona pro určení duševních schopností zdálo se Demoorovi užitečno; ale opakované pokusy prokázaly opak.

VII. Mravní stav dítěte.

Tu třeba vyslyšati rodiče, pozorovati delší čas dítě při hře a procházkách, zkoumati jeho dřívější školský život atd.

Nejdůležitější body, jichž objasnění je nutno, jsou tyto: Miluje dítě své sourozence? Má sympatii k jiným dětem, nebo je k nim a zvířatům kruto? Je více méně náchylný ke krádeži? Je vznětlivý nebo klidný?

Jaké je jeho obyčejné chování? Je způsobný či nezpůsobný? Je chvílemi nezbedný, ač snad jinak chová se klidně a pokojně?

Potřebuje neustálého dozoru, nebo osvojilo si onu všeobecnou poslušnost, která je uschopňuje, aby se i bez stálého napomínání chovalo slušně? Má radost, může-li vše lámati a tak předměty svého okolí ničit?

Jaké je jeho mravní chování v užším smyslu? Má jeho nějaká nemravnost původ v nápodobení či jinde? Mají nepravdivosti v mravním ohledu snad hlubší původ, na př. zrůdnění nebo psychickou nemoc? Je oddáno onanii, nebo snad je postiženo předčasným pohlavním podrážděním?

S kým obcuje?

VIII. Stav dítěte po vychovatelské stránce.

Zkoumáme-li dítě stran nabytých již vědomostí, poznáme brzo, zda, co se týče vyučování, musí býti čítáno k normálním nebo abnormálním žákům. Zkoušíme objem jeho vědění a zvláštnosti jeho mozkových funkcí, kdyžťe zkoumáme, co vše si již v různých oborech osvojilo. Pedagogické zkoumání nám i ozřejmí, jaké je všeobecné chování žákovo, jakož i jaké výchovné metody až dosud u něho byly užity. Při tom je zkoumání to zajímavé, ježto nám celkem lehce odkryje chyby páchané v methodě, jejíž zlé a ponejvíce dalekosáhlé následky dítě pak ve svém stavu přepracování, nebo spíše ve stavu vzniklém ze špatného vedení práce nésti musí.

Jak patrně z uvedeného, problem je mnohostranný; rozřešiti jej možno jen sestavíme-li četná a rozdílná lékařská i vychovatelská objasnění, jichž možno nabýti jen dlouhým pozorováním dítěte a důkladnou znalostí rodiny a poměrů, v nichž žije.

Diagnosa může tudíž všeobecně jen zcela pozvolna býti stanovena. Teprve mnohem později bude definitivní, teprve potom, až všechny prvky problemu jsou dostatečně sebrány, rozděleny a uspořádány. Jest-li již diagnosa (poznání nemoci) obtížná a choulostivá, co teprve říci o prognose (domnělém průběhu nemoci)? Její mnohostrannost je tak veliká, že třeba míti značné zkušenosti, nabyté z delšího studia abnormálních dětí, a i tu ještě opatrnosti při odhadování nikdy není nazbyt.

Poněvadž na každé škole snad máme co činiti s dětmi abnormálními, bude dobře, se dobře i blíže o nich informovati „Tím, že knize připojena je i literatura všech stránek abnormálních dětí, stane se kniha Demoorova těm, kdož o otázku abnormálních dětí jakýkoliv interes mají, vhodnou první informací“. (Dr. Heveroch — P. Rozhl. 1907.)

ALFONS PRYČ.

Dr. Vavřinec Kellner.

Ke stému výročí jeho narození.

Zápas na život a na smrt zuří dnes mezi křesťanským a protikřesťanským názorem světovým. V boji tomto má jednu z nejhlavnějších úloh škola. Ba možno říci, že se dnes bojuje o školu nejurputněji. Máme-li na zřeteli pouze přirozené prostředky a síly, můžeme směle tvrditi, že se budoucnost utváří dle toho, kdo bude řídit školu a výchovu — zda názor křesťanský či zásady protikřesťanské, volná, zednářská, bezbožecká škola.

Bohužel, že veliká část učitelstva i národních škol stojí v táboře protikřesťanském. Za to jsou tím úctyhodnější učitelé, kteří zůstávají věrni svému přesvědčení a hlásí se veřejně k praporu křesťanské výchovy, nedbajíce lživých, časových hesel a nelekajíce se nepřátelské přesily.

Mají ovšem krušné postavení. Nejen že jsou vydáni surovým úrážkám, zkracování ve svých právech a materielně poškozování, nýbrž jest jim stále slyšeti posměch, že nejsou ani pedagogy, ano prý křesťanství a křesťanské zásady výchovné jsou zastaralé, nehodící se do moderního světa.

Aby křesťanský učitel nebyl zviklán ve svém ideálním přesvědčení, potřebuje nutně povzbuzení. Theoreticky může se každý, kdo má dobrou vůli, přesvědčiti o správnosti křesťanských zásad výchovných, promyslí-li jen trochu křesťanskou pravdu a pozoruje-li výsledky křesťanské výchovy, jak ji dosvědčují dějiny. Ale ještě účinnějším jest důkaz praktický t. j. mužové, kteří křesťanskou výchovu zastávají nejen theoretickými důvody, nýbrž kteří sami dle křesťanských zásad prakticky vychovávali, znamenitých, i od odpůrců uznávaných výsledků se dodělali a kteří potom, jak z theoretických důvodů, tak z praktické zkušenosti prohlašují: Není jiné správné výchovy než jediné výchova v duchu křesťanském.

Takovým mužem byl pedagog Dr. Vavřinec Kellner. Narodil se 29. ledna 1811 v Kaltenebenu v Porýnsku. Již děd jeho byl učitelem. Otec byl napřed berním úředníkem, pak se dal na učitelství a prodlel nějakou dobu u Pestalozziho. Roku 1831 stal se Kellner učitelem v Erfurtě na obecné škole. Roku 1836 zřízen byl učitelský ústav v Heiligenstadt. Otec Kellnerův jmenován byl ředitelem a Kellner sám prvním učitelem. Roku 1858 stal se zemským inspektorem ve východním Prusku s titulem vládního a školního rady. R. 1855. přesazen byl v téže hodnosti do Trevíru. Tam působil až do r. 1886, kdy se odebral do výslužby. Zemřel 18. srpna 1892. I ve výslužbě

zůstal literárně činným až do smrti. Vydal asi 20 pedagogických spisů, z nichž se některé dočkaly mnoha vydání. „Krátké dějiny výchovy a vyučování“ vydány byly posud jedenkrát. Jeho „Aforismy“, z nichž byly r. 1908 ve „Vychovatelských Listech“ ukázky vyšly r. 1899 v patnáctém vydání. Kolikrát ještě od té doby, není mi známo. Až do své smrti byl redaktorem časopisu „Přítel školy“.

Universita v Münsteru jmenovala Kellnera roku 1863 za jeho literární činnost v oboru pedagogickém čestným doktorem. Nazván byl „učitelem Německa“ a sám literální pedagog Dittes počítá Kellnera „k nejvýtečnějším německým pedagogům.“ „Kolínské Lidové Noviny“ napsaly r. 1895 „Často se ještě budeme tázati: Co by v tomto případě řekl Kellner?“

R. 1886 slavil Kellner 75té narozeniny. Tu věnována byla mu adresa s 50.000 podpisy učitelů z Německa, Rakousko-Uherska, Švýcar, Anglie, Hollandska a Belgie. Podepsaní učitelé vyslovují zde Kellnerovi svou úctu a dík za jeho výchovnou činnost. R. 1897 postavily katolické spolky německé říše Kellnerovi důstojný pomník v Heiligenstadtě.

Kellner působil tedy 55 let v učitelské a vychovatelské praxi. Byl učitelem na škole národní, byl vychovatelem nastávajících učitelů a byl konečně inspektorem. Dalších šest let pracoval aspoň pérem, tak že celých 61 let byl činným na poli výchovy. Zemřel, abych řekl, na bojišti, plně do posledního dechu povinnosti svého povolání. Dokázal, jak opravdově pojímal svůj výrok, jež vděčné učitelstvo vrylo na jeho pomník: „Čím jsi, tím buď zcela a ničím nechtěj býti raději.“

Nedivno tudíž, že katoličtí učitelé němečtí staví Kellnera jako zářivou hvězdu na obzoru pedagogiky. Nám jest sice Kellner cizí jazykem, ale jest nám příbuzný duchem. Přesvědčení jeho, že není jiné správné výchovy kromě výchovy křesťanské, sdílíme i my. Křesťanské zásady výchovné jsou určeny a platny pro všechny národy. Kellner je zastával theoreticky, prováděl je 55 let prakticky a znamenitými výsledky dokázal jejich správnost. Zaslouhuje tedy, aby mu věnována byla čestná vzpomínka i v časopise českých katolických učitelů. Učiníme to tím, že pohlédneme, jak Kellner smýšlí o různých důležitých otázkách v oboru školy a výchovy. Názory jeho jsou schopny, aby utvrdily křesťanské učitele v jejich přesvědčení a dodaly jim chuti, síly a nadšení k práci na poli výchovném. Kellner sám praví: „Nejkrásnějším cílem mým jest, abych srdce mladých i starých učitelů rozehrál zápal pro jejich povolání, a tento zápal abych živil ohněm, jenž vychází z prazdroje všeho světla a jenž tudíž nikdy nehasne, jako nehasne prazdroj sám“.

Slyšme tedy ukázky Kellnerových názorů o výchově a školství¹⁾.

Náboženství a výchova.

„Bůh vychovává stále lidstvo a to především svou církví; světové dějiny jsou zároveň dějinami výchovy lidstva Bohem. Zjevení Boží a zkušenost jsou základní body, z nichž vycházím při všem svém bádání

¹⁾ Výroky tyto vyňaty ze sbírky, kterou ze spisů a článků Kellnerových uspořádal ředitel Adam Görden s názvem: „Lose Blätter“. — Herder. naklad. 1911. 2. vydání. Některé jsou z jubilejního spisu „Erinnerungsblätter“ od téhož autora.

a vývodech. Všecky své názory pokládám jen potud správnými a cennými, pokud z těchto bodů vycházejí a s nimi co nejživěji souhlasí.“ (L. B. str. 2.)

„Buď je křesťanství věčnou a tudíž i sociální pravdou a pak musí býti výchova dítek ve všem a vždy proniknuta křesťanstvím. Mládež musí pak míti křesťanské učitele, — učitele, kteří jsou křesťany jak pro svou osobu, tak i ve vyučování a tak zvaná beznáboženská škola jeví se pak samozřejmě neudržitelnou a pošetilou. — Nebo křesťanství není pravdivo, a pak jest oprávněn revoluční socialismus.“ (L. B. str. 7.)

Ve sporu o výchovných názorech Herbartových cituje Kellner staršího pedagoga Matyáše Klaudia, jenž píše: „Řekni mi, co myslíš o výchově zlepšené a o výchově dobré. Já sám nevím ničeho lepšího, nežli že učitel musí býti tím, čím chce učiniti dítky. Pověz mi něco lepšího! Bůh mi svědkem, že si utnu prst, můžeš-li mně říci něco osvědčeného“. Odpověď na to: „Jsme-li si vědomi, co to stojí námahy, abychom sami byli napřed dobrými, a povážíme-li pak život světa, do něhož jest dětem vstoupiti a jímž jim jest kráčet, tu poznáme, co musí býti protiváhou. Snadné, krvavé kumštýřství věru na to nestačí. Kdekoli jsem viděl zdárné výsledky, tam bylo vždy základem náboženství a to ono staré náboženství; a podobně shledáš i ty. Neutni si tedy prstu, neboť nemohu ti říci nic lepšího nežli co sám víš.“ — Kellner dodává k tomu: Pravá pedagogická hvězda musí nás vésti do Betléma. Takovou hvězdou Herbart není. (L. B. str. 34.)

Jest a zůstane hlavním, aby naše školy, obecné i vyšší, zůstaly výchovnými ústavami na půdě zasvěcené Bohu a nebyly sníženy na pouhé továrny vědění. Kdo přispívá, aby školám byl zachován tento ráz, působí stejně požehnaně pro čas i věčnost. (L. B. 346.)

Vlastní a nejpravdivější zásadou veškeré výchovy nemůže býti nic jiného, nežli: „Vychovávej člověka pro jeho nadpřirozené určení t. j. pro věčnou spásu a tudíž k následování Krista. Vznešený úkol! Tím jest však zároveň též řečeno, že učitel musí v Kristu viděti jediný neklamný vzor, ve způsobu pak, jak Bůh — člověk svou naukou, svými činy a svým utrpením a konečně svou církví neustále na lidstvo působí, musí poznávati neomylnou metodu výchovnou. (Er. B. str. 78.)

Církev a škola.

Kdo všechno se dnes nestará o školu, hlavně o školu národní! Věho druhu spolky, sněmy, obecní úřady, obchodní komory, učení i neučení, — kdekdo rozumuje a mluví o škole. Nejde tu však o lepší výchovu nebo o praktičtější a účinnější metodu, nýbrž o vládu. Komu patří škola? Kdo jí má řídit, kdo jí má vládnouti? Církev, stát, obec či rodina? Má býti škola státním ústavem či má záviseti pouze na církvi, či má býti vyučování snad jakousi svobodnou živností? To jest vždy a neochvějně jisto, že by škola, na níž církev nemá spoludozoru a vroucí, živé účasti, byla snížena na děvečku politiky a na jednostranný ústav pouhé dresury bez vyššího posvěcení, tak že by pak přestala býti výchovným ústavem“. (L. B. str. 13. a 14.)

Kéž učitelé prohlásí hlasitě a nebojácně, že úkolem jejich není pouze, aby pracovali nádenicky od hodiny a konali předběžné práce pro vědu a hmotný život, nýbrž že chtějí býti považováni hlavně za vychovatele, za vychovatele pro onen věčný ústav spásy, který otvírá cestu k nebi. Kéž prohlásí, že chtějí v tomto a s tímto ústavem spásy pracovati, spojení jsouce s ním jako větev s vinným kmenem, poněvadž jsou přesvědčeni, že bez tohoto spojení životní nerv jejich působnosti jest podvázán. Slují učitelí národní školy! Nuže! Úcta a důvěra národa a láska mládeže k učitelům založena jest na věčných základech náboženství, jež i tehdy ještě budou státi, když moudrost moderních opravců bude jako plevy smetena. (L. B. str. 12.)

Kéž tedy učitelé naší národní školy spatřují vždy svůj nejvznešenější úkol v tom, aby vychovávali dobré lidi! Kéž nikdy nepřestanou pokládati se též za vychovatele! S touto úvahou dostaví se též přesvědčení, že bez náboženství, beze spolupůsobení a podpory církve výchova nemůže působiti do hloubky a trvale, a že tudíž škola musí býti těsně spojena s církví. Církev poskytuje výchově podpůrné prostředky takové ceny, že podpora všech ostatních činitelů, i státu, zůstává za nimi daleko pozadu, ba sama jen z nich, vždy čerpá svou cenu. (L. B. str. 93.)

Jsem pevně přesvědčen, že škola od církve odloučená nebude nikdy školou národní, a učitel, jenž se odvrací od církve, že nebude pravým učitelem lidu. (L. B. str. 226.)

Znám po léta naše učitele a mám k nim důvěru. A jako bych se já sám spíše vzdal svého úřadu, než abych podporoval necírkevní působnost školy, podobně doufám, že by většina našich katol. učitelů za všech okolností zůstala věrnou církvi a náboženskému rázu školy i tehdy, kdyby snad nucené návštěvy školy bylo na čas strannicky zneužíváno. (L. B. str. 20.)

Kellner dokázal, že nemluvil na plano. R. 1868. zřídila obec vídeňská učitelský ústav. Kellnerovi bylo nabídnuto místo ředitelské. Kellner poznav, že ústav má býti liberálního ducha, nabídky nepřijal, ač by si byl své postavení hmotně značně zlepšil. Za něho byl pak zvolen pověstný Dittes; dostal však menší plat, než byl nabízen Kellnerovi.

Církev, stát a škola.

Národní škola jest vrcholem úhlu, jež tvoří dvě strany: církev a stát. Obě se v tomto bodu sbíhají a vycházejí z něho; obě ho nutně potřebují. Uchvátí-li školu zcela stát, přestává úhel a povstávají dvě rovnoběžné nebo rozbíhající se čáry, t. j. dva činitelé, z nichž každý musí míti svou školu. Církev jest pak odkázána, aby žádala úplnou svobodu vyučovací a vychovávala své členy ve školách, jež sama založila a řídí! Bylo by smělym tvrzením, že je to pro školu požehnáním. (L. B. str. 11.)

Stát by nechápal svého úkolu, kdyby na úkor skutečných poměrů, přesvědčení a smýšlení lidu zaváděl na svých školách všeobecné vyučování náboženské, nedbaje různých křesťanských vyznání nebo podporuje směr proticírkevní. Heslem našim musí býti: Náboženská škola v živém

spojení s církví pod ochranou státu. Zůstane-li škola v přirozeném a živém spojení s církví, pak jsou a zůstanou učitelé nejen služebníky světa nýbrž i služebníky Božími. Kéž ukážou, že chápou svůj úkol a nynější dobu, přesvědčeni jsouce, že ani průmysl a věda, ani stroje a knihy nemohou národ oblažiti, a že nejvycvičenější národ, není-li spolu n e j n á b o ž n ě j š í m, nebude nikdy národem královským.“ (L. B. str. 12.)

K čestným otázkám časovým ještě jedna: Jest správnou nucená návštěva školy či není? Nežli rozhodneme, stanovme napřed správný pojem. A tu třeba rozlišovati nucenou návštěvu školy a povinnost k návštěvě školy. Vlastní nucení jest jen tam, kde rodičové a poručníci jsou nuceni, aby své děti svěřili vyučování, jež poškozuje jejich náboženské přesvědčení a tudíž zároveň znásilňuje svědomí. Školní povinnost jest však něco zcela jiného. Dítě nepatří pouze rodině, nýbrž i církvi a státu. Oba mají právo žádati, aby dítě bylo vychováno tak, jak to žádoucí pro úkoly církve a státu. Podobně má též dítě práva. Jedním z těchto práv jest nesporně i to, aby dítě mělo příležitost vzdělati se tak, aby ve svém životě bylo schopným údem státu a církve. Kde není povinnosti k návštěvě školy, tam by otcí bylo volno, aby svému dítěti dal zdivočeti na škodu společnosti, nebo aby jeho tělesné síly vykořistil jako u tažného dobytka. Kdo jako otec nebo poručník této povinnosti školní, která je částí povinnosti výchovné, nevyplní, pro toho teprve nastává nucení. Církev pak a stát mají právo uplatniti toto donucovací právo.

Tvrdí-li se, že stát nemá nijakého práva vyučovacího, tož je to zmatení pojmů. Nemá ovšem stát vyučovacího práva v tom smyslu, jako Spasitel děl k apoštolům: „Jdouce, učte všechny národy,“ — má však zajisté právo vyučovací nebo řekněme třeba jen právo postarati se o takové ústavy, v nichž by si budoucí občané státní mohli zjednati ony vědomosti, jež v moderním, civilisovaném státě jsou a zůstanou nezbytnými. Jistotně má stát právo v zájmu společenského blaha a mravnosti dbáti o to, aby těchto ústavů bylo používáno, i od nesvědomitých rodičů; a jenom těchto týká se nucená návštěva školy, ostatní znají pouze povinnost používati školy. (L. B. 15.)

Chce-li světská moc konati pro školu více než koná chráníc ji, chce-li sama trvale kulturní půdu též obdělávati, pak ji jen vyssává a kazí. (L. B. 166.)

Pojímáme-li takto poměr církve a státu ke škole, pak jest bezpředmětnou otázkou, zda je škola dcerou církve či státu. Vždy je dcerou křesťanské lásky, neboť žádný pohanský národ neměl nikdy škol, jaké má křesťanská přítomnost. (Er. B. 81.)

Kněz a učitel.

Kněz musí sobě učitele vážiti a jej ctíti jako pomocníka, jenž orá brázdu, do níž se seje semeno; jako spolupracovníka na díle výchovy lidstva a jako přítele, jemuž jest v dětech svěřen nejdražší poklad obce. Kněz musí sobě učitele, jenž jest věren své církvi a má vřelý zájem o své povolání a zdatnost pracovní dovede spojití s milou skromností, nejen vysoce vážiti, nýbrž má tuto svou úctu veřejně a rád ukazovati, raditi, podporovati a pomáhati a tím dokazovati, že si skutečně váží povolání vychovatele mládeže. (L. B. 222.)

Kněz a učitel budiž jednoho ducha! Každý přispívej k tomu svým podílem a pracuj dle svých sil, aby se toto přání uskutečnilo. Je to něco vznešeného. Jde o to, aby povstala jednota víry a lásky, která hrozivým proudům přítomné doby může čeliti ještě snad jistěji a trvaleji než vojenské šiky.

Škola má v přátelském sousedství státi vedle církve a s ní spojena, má pěstiti časné i věčné blaho mládeže a lidu. To však jest možno jen tehdy, když zástupcové obou ústavů, učitel i kněz, ve stále svornosti vedle sebe a pospolu působí. Ó svornosti! Jak líbezná je bytost tvá! Často jsem to v životě pocítil. Bohužel však, že mi za mé působnosti bylo často s bolem zříti, jak tato líbezná bytost byla zneuznána od kněží i od učitelů. Tu hádky, sváry a půtky pro maličkosti, tam zrovna vzájemné pronásledování. Nechci zkoumati, na které straně jest častěji a větší vina . . . : Kněz má přes vyšší své vzdělání učitele vřele milovati, učitel pak má v knězi zříti upřímného přítele; oba mají býti jedno srdce a jedna duše. Ó jaký to krásný poměr, kde si kněz a učitel vzájemně rozumějí, kde si vzájemně pomáhají! To je ta milá, srdečná svornost, kterou míním. (L. B. 22.)

Jakým má býti učitel?

Přál bych sobě učitele, kteří jsou upřímně zbožnými, ale též dovedou býti srdečně veselými. Jen takoví se hodí mezi zástup veselých dětí a vytvářejí činorodé lidi, kteří nejen za svou víru umírají, nýbrž pro ni též dovedou žíti. Běda učiteli, jenž nemá náboženského ducha. (L. B. 72.)

Učitel nemůže rukama pracovati lépe, než spínati je k modlitbě. (L. B. 215.)

Kdo chce býti učitelem, musí se učiti odepříti sobě všelicos, musí si tomu zvyknouti zavčas tím více, ano se zdá, že přítomná doba zná sotva jméno sebezáporu. Povolání učitelské jest, jako povolání kněžské, za všech okolností stavem sebezáporu, a kdo k tomu nemá odvahy a síly, ať se mu vyhne. (L. B. 75.)

Učitel obecné školy musí za tím cíliti a všude o to zápasiti, aby nebylo pochyby, že patří k intelligentům svého národa. Neunavně jest se mu snažiti, aby rozšiřoval obsah svých vědomostí na poli výchovy a metody a kromě toho neustále chutě se zabýváti s oněmi odbory vědomostí, které souvisí s jeho školou a potřebami lidu.

Pravím-li však, že se má učitel snažiti, aby byl počítán ke vzdělancům, nechci probůh, aby povstalo nedorozumění. Nemíním tím ono nyní běžné vzdělání, jež se zády obrací ke křesťanství, onomu prastarému, božskému zdroji života; ono vzdělání, jež by veškeré síly ducha rádo upotřebilo na to, aby pěstilo zevnější, časný blahobyť, nemíním tím konečně ono vzdělání, jež posuzuje všecko dle osobního prospěchu a neuznává nad sebou nijaké autority. Nemohu dosti rozhodně opakovati, že tím u všech, jež mají býti solí země, míním ono vzdělání, které v sobě smířlivě slučuje dvě zápolící protivy, křesťanství a moderní vzdělání, ukazujíc, že toto prastaré, vždy živé a silné křesťanství i dnes ještě přemáhá výstřelky a demonické názory materialismu, jako kdysi zvítězilo nad pohanstvím.

Jen takový vzdělanec má býti učitelem národní školy, jen s takovým vzděláním má se chopiti díla. Přes všecko vzdělání, a právě pro ně, má

pokorně vyznati: „Kristus jest mým mistrem, a jeho církev zůstane na věky školou mého vlastního učení a života. Pak též pozná, že úkolem školy není pouze vyučování pro hmotné cíle, nýbrž že podstata školy záleží ve výchově; pozná, že škola není technickým, nýbrž mravním ústavem vzdělávacím, a v tom že jest koruna její působnosti.

Nynější doba se svými často tak bludnými a zmotanými proudy a tužbami žádá více než kdy jindy po učiteli, aby stál pevně ve víře, pevně ve věrnosti a lásce ke králi a vlasti a tuto pevnost, aby vštěpoval srdcím mládeže. (L. B. 241.)

Zápal pro povolání, nadšení pro úřad z toho důvodu, že v něm lze působiti pro časné a věčné blaho lidstva, je dnes takořka pouhou vidinou. Představte si, učitelé, že k mládeži přijde učitel, jehož srdce lpí na světě a jeho zábavách a pak si naopak představte ve škole učitele, jenž svůj úřad pojímá a v něm působí v náboženském smyslu. — Na čí straně bude pak roztržitost, netrpělivost, roztrpčenost a vlažnost? Na čí straně shledáte svazek vřelé lásky, jež má spojovati učitele a žáky? Odpověď není nesnadná. (L. B. 254. 257.)

Učitel, jenž pracuje bez lásky, bude vždy jen nádeničit, a to beze mzdy. Studenou rukou seje do studené země a bude vždy, i v nejpohodlnějších poměrech, sám se sebou v rozporu a nešťasten. (Er. B. 87.)

Učiteli národní školy jest především třeba ideálního, do výše cílícího názoru na jeho povolání a vřelé lásky k němu. Bez lásky k povolání bude učitelská práce bezduchým mechanismem bez života a plodnosti. (Er. B. 88.)

Chce-li si učitel získati opravdovou, plnou důvěru své obce, musí se živě účastniti jejího náboženského života. Veškerým svým chováním musí ukazovati, že náboženství jest mu přesvědčením, a zevnější náboženské úkony, že jsou skutečnou potřebou jeho srdce. (Er. B. 88.)

Břinkání patří k řemeslu — a svět chce býti klamán. Jest však jinou otázkou, máme-li jej proto klamati. — Taneční mistr je snad leckdy více vážen než učitel, nicméně nemají býti učitelé tanečními mistry, kteří by tančili dle každé píšťalky publika a ducha času. (Er. B. 90.)

V svém proslovu k mladým učitelům z Lotrinska pravil Kellner: „Tři slova slyšte, mladí přátelé!“

1. Pracujte! Pracujte denně, pracujte s vytrvalou a stále rostoucí úsilností na svém vlastním zdokonalení!

2. Zachovávejte zvláštnosti své země, ale držte se věrně císaře a říše!

3. Především však držte se věrně své víry a naší sv. církve! Katolický učitel, jenž ze svého života vyhodí tento základ veškerého ušlechtilého snažení, zahodí též mír svého srdce.“ (Er. B. 53.)

(Pokračování.)

O krasopisu na škole měšťanské.

Črta z konferenčního protokolu. Napsal —r—.

Osnovou pro měšť. školy předepsáno jest také vyučovati v I. a II. třídě měšťanské školy po jedné hodině týdně i krasopisu. Zdálo by se, že opatření toto je zbytečné, jednak že žáci učili se krasopisu po pět let ve škole obecné, jednak že upřílišeným počtem hodin vyučovacích, zvláště na školách chlapeckých jsou příliš přetěžováni, jednak i proto, že příležitost naučiti se krasopisně psáti poskytuje škola měšťanská vrchovatou měrou napisováním úloh všeho druhu: písemností jednacích, nadpisů na výkresech, rysech, sešitech a j.

Ale není tomu tak. Psaní jako předmět má i na škole měšťanské domovské své právo. Není zajisté zaměstnání a povolání lidského, v němž by bylo lze beze škody úplně bez psaní se obejít! Vždyť i nejprostší člověk kulturní jest v přítomné době co chvíle nucen vzít do ruky péro, zapisovati záznamy o své živnosti, psáti dopisy, úřední podání aneb alespoň se podepsati. Proto právem je to v zájmu každého jednotlivce, aby krasopis byl jako předmět intensivně cvičen na škole obecné a docvičen na škole měšťanské.

Víme ze zkušenosti, že hoši vstupující do školy měšťanské bývají většinou ještě písaři neumělí, přinašejíce sebou mimo malou zručnost i podivné tvary písmen z různých škol a tříd různé. Ostatně není také každému dáno býti krasopiscem; vlohy pro krasopis, kreslení jsou zrovna tak vrozeny jako intelekt a záliba pro řeči, počty a jiné předměty. Denně jsme toho svědky, že někteří žáci přes všecko upozorňování a demonstrování psacích tvarů přece nejsou s to, ve příčině krasopisu vykázati se jen poněkud obstojným úspěchem. A jaká různost, co do způsobu psaní! Jeden píše hbitě, jiný váhavě, jedni dělají písmena drobounká, jiní nepoměrně veliká, někteří píší příliš šikmo, jiní vyvracejí písmena nápadně vzad; ten do linií nedotahuje, onen „přetahuje“ daleko za linku. A nerozeznává tahů vlasových od stínových, B umí zase psáti jen v linkách a jest v koncích s uměním, má-li něco napsati na čistém listě, lenochem podloženém. Tam ten žák písmen zase nespojuje, kdežto soused jeho mačká písmeno na písmeno. — Zejména napisování velkých písmen je kamenem úrazu téměř všeho žactva.

Nehledě ani k písmu ozdobnému (hůlkovému, klínovému, rondovému a j.), jemuž ve škole obecné učiti nelze, tož již z příčin nahoře vypsanych třeba učiti krasopisu jako předmětu ještě i na škole měšťanské. Intenzivním, methodicky správným vyučováním můžeme zejména na škole měšť. dodělati se příznivých výsledků v tomto předmětu i u takových žáků, kteří již svou vrozenou nedovedností nemají smyslu a citu ani pro tvar ani pro souměrnost.

Jsouť předně žáci na měšť. škole věkem vyspělejší a kreslením, rysováním učiněni i obratnější, tak že také ve příčině krasopisu lze na nich činiti vyšší požadavky. I na měšť. škole učí se žactvo krasopisu zpravidla od „a“, to jest začíná tvary základními, tahy vlasovými a stínovými. Učice potom psáti písmena vhodně užijeme metody analyticko-synthetické. Rozčleníme napsané písmeno, než je dáme opisovati na jeho součástky, prvky

a upozorníme hodně nápadně, kde nejčastěji žáci chybují píšíce to onu značku. Z prvků znova složíme správný již tvar.

Doporučuje se při písmu latinském a německém psáti písmena a slova s těmito písmenami ve sboru, (to jest celá třída) dle povelu či taktu. Taktovati může učitel, žák aneb všichni žáci společně. Předejdeme tak rychlému písmu ledabylému, žáky loudavě píšící povzbudíme k tempu hbitějšímu a nutíme je psáti pozorně, rovnoměrně a dopsati současně.

Hoši nechť sami jmenují slova, jež mají býti s dotčenými písmeny zapisována a nechť stručně povědí, co to které slovo znamená. Takovým způsobem budíme v žácích součinnost a samočinnost i zájem na práci.

Volme k zapisování, zvláště s velkými náslovnými písmeny slova významná, jež představují pojmy obecné důležitosti. (Jména historických osob, jména zeměpisná!) Tak osvěží se žactvo, takovým způsobem oduševní se mechanické psaní, žáci se vzpříímí, oddechnou si po ztrnulém sedění, oko a ruka si za rozhovoru odpočinou, poznatky v paměti oživnou a se utuží a vyučování se koncentruje.

Tvary nesprávně napsané dejme opravit na tabuli a to všemi žáky, aby posoudili sami, kde bylo chybeno. Opravovati jednotlivcům do sešitů se nedoporučuje. Čemu ve škole se učí, učí se pro všechny žáky. Nelze schvalovati, aby toliko jediné slovo bylo po celé stránce zapisováno; volme raději s tímže ovšem písmenem několik různých slov, aby tvar písmene v různých kombinacích náležitě vynikl, v paměti se upevnil a všestranně byl nacvičen.

Aby byla zachována jednotu co do tvarů, třeba předem prohlédnouti si psací předlohy, knihkupectvím Winikerovým vydané a c. k. zem. školní radou schválené.

Že každou krasopisnou lekci, za hodinu napsanou, třeba prohlédnouti a známkou oceniti, jest na bíledni. Jinak pozbyl by žák zájmu na práci, vida, že jeho námaha zůstala nepovšimnuta, neposouzena.

Něco o kreslení.

Konferenční črta. Napsal —r—.

Není posledním cílem kreslení na měšťanské škole, aby žáci uměli zobrazovati technicky dokonale jevy a předměty dle přírody neb skutečnosti, okreslovati ornamenty dle předloh, ale to třeba míti předně a nejprve na zřeteli, aby v žácích buzena byla samostatná tvořivost v duchu umění lidového, národního, vésti hochy k tomu, aby z odpozorovaných prvků, z motivů samostatně vymyšlených dovedli vlastní silou svého ducha, své obrazivosti skládati nové útvary ozdobné a to hlavně takové, jichž by pak mohli užiti v životě praktickém, jež by bylo lze aplikovati na skutečné předměty v průmyslu a řemesle.

Proto je s užitkem upozorňovati žactvo, kdykoli jen příležitost se udá, na skutečné vynikající ozdobné tvary umění řemeslného, pokud námět mají v kreslení, poříditi sbírku takových vzorků z různých oborů uměleckého

průmyslu, svérázného, domácího (tkanin, keramiky, skla, porculánu, výšivek, částí oděvu, nábytku, kraslic) nikoli snad proto, aby žáci z nich ornamenty toliko okreslovali, kopirovali, nýbrž z té příčiny, aby jednak ladnými formami a dokonalým provedením vzorků tříbili vkus a na předmětech skutečných viděli, kterak kreslení lze využiti v zaměstnání praktickém, jednak aby těmito vzory dán byl žactvu návod, impuls ke kreslení samostatnému, tvořivému, produktivnímu.

Na měšťanských školách nelze kreslení pojímati jako umění absolutní, to jest umění pro umění (— akademie malířská —), nýbrž jako prostředek, pomůcku, složku ke vkusným, uměleckým, rázovitým způsobům práce, jak ji konají v nejrozmanitějších obměnách, obdobách denního života naši řemeslníci a průmyslníci. Budeme-li na měšťanských školách hleděti na kreslení pod tímto zorným úhlem, pak zajisté nejlépe uzpůsobíme a připravíme budoucí naše živnostníky, řemeslníky a průmyslníky k osobitému, svéráznému umění, pokud totiž kreslení jest mu podkladem a podnětem.

Náboženství a charakter.

(Závěrečná úvaha z knihy „Jak žíti“ od Fr. Förstera.)

Dříve bývalo nemyslitelno napsati knihu o tom, jak žíti, a nezačíti jí a neukončiti Bohem. Dnes jsou ve všech vrstvách lidé, kteří výchovou, četbou, duchem času a svým vývojem tak se odcizili duševním představám náboženským, že není už možno jejich mravní síly vzbuditi řečí náboženství. Chtěje mluvit také k těmto vrstvám dovolával se spisovatel v této knize skoro vesměs pouze myšlenek a citů, které jsou volným myslitelům zrovna tak přístupny jako věřícím. Spisovatel je však povinen svému přesvědčení promluvit ještě na konec o významu náboženství právě pro vzdělání charakteru. A to tím více, poněvadž poslední dobou možno pozorovati, že mladí lidé, kteří byli vychováni bez náboženství, nejsou pouhou společenskou mravoukou trvale uspokojeni. Přirozené popudy k dobru potřebují ještě vyšších výkladů a výhledů, aby dostačily na násilí vášní a tíhu sobeckosti. Máme sice v nitru vyšší přirozenost, ale tato lepší částka naší bytosti je znečištěna všelikými přísadami a nemá zářivé jasnosti — a proto bojující člověk žádá ideálů a vzorů úplně očištěných, a právě nejlepší a nejsilnější mladí lidé touží po víře ve svět čistě duševní, v říši dokonalosti, v níž je všechno úplně, co je zde pouze částkou. Nejen pozemské srdce lidské hledá a potřebuje otčiny, střediska a východiště veškerých snah a lásky — také duševní naše přirozenost žádá místa, kde by spočinula její touha a splynula s prazdrojem života. Z hlubin zkušenosti lidské duše vytrysklo vyznání sv. Augustina, že nepokojno je srdce lidské, dokud nespočine v Bohu. Víc a více nevěřících mladých lidí naší doby přiznává si tajně, že jim moderní osvícenství pro tyto potřeby dalo místo chleba přece jenom kamení, a pocífuji s hlubokým vystřízlivěním a tísní, že bez pevné víry ve věčnou pravdu není vůbec možno sebe vážně vychovávat, poněvadž ve všeobecném zmatku pouhých individualních mínění není už velké a uchvacující přesvědčení možno. Domněnkám nechce nikdo ničeho obětovati.

„Jest Bůh, jest svatá vůle, byť by vůle lidská kolísala sebe více“: z kolísavého a vrtkavého tvora utvoří charakter pouze svatá, věčná jistota, ale nikoliv pouhá neodvislá ethika, založená jen na měnivém jedinci, na jeho chatrné zkušenosti životní, na přemýšlení často tolik porušeném, a proto tato ethika zabíhá už dnes do všech možných měnivých mód a směrů, a musí pokračovati od přehodnocení ku přehodnocení, od nové mravnosti k nejnovější.

Zde si však kladou mnozí nejlepší a nejpoctivější mladí mužové otázku: nemáme býti zdrženliví také ve svých náboženských potřebách? Smíme poslouchati jejich puzení a oddávati se snům, které rozumové naše svědomí odsoudilo? Na to je odpověděti: Veškerou úctu před vědou — ale věda nemá ani nejmenší oprávněnosti nějak popírati vnitřní jistoty lidí o duševním původu. Ať si ukazuje, že duševní úkony naše jsou v tomto smyslovém světě těsně vázány na stav našeho mozku — tím však nedokázala ani zdaleka, že by duch byl pouhý úkon hmoty. Osvítla pouze prostou pravdu, že působení ducha na hmotu je vázáno na určitá ustrojí zprostředkovací, jejichž stav má ovšem velmi rozhodující vliv na duševní oživení lidské. O posledním původu duševního života samého nemůže věda tvrditi docela ničeho. To bylo znova výslovně zdůrazněno od svědomitých přírodozpytců samých. Pravého poznání duševní přirozenosti svojí nedosáhneme methodami, jichž užívá věda v zevnější přírodě, nýbrž toliko sebepoznáním a sebezdokonalováním.

Kdo se věrně cvičí ovládati duchem vášně a stavy tělesné, nabude nové víry v duševní svět. V této víře bude posilněn a osvícen, jestliže si ujasní, že největší a nejbohatší duše všech dob, které se celý život věnovaly vnitřnímu světu a žily vnitřním životem zvláště plným a silným — že tyto duše mohou o podstatě ducha spolehlivěji vypovídati než veškerí zkoumatelé zevnějšího světa, kteří právě tímto svým zaměstnáním bývají silně odváděni od vnitřního života a zkušeností. O těchto základních pravdách máme „consensum sapientium“, shodu těch, kteří nejen mysli, nýbrž hluboce prožívali a trpěli a na tom založili svou moudrost — a touto shodou se posiluj každý, kdo byl povrchními sofisty nebo abstraktními theoretiky zmaten v nejhlubším svědectví svého vnitřního života.

Náboženství neporozumíme kritickým rozumem, který je na jiné věci, nýbrž úctou a pokorou před nevyrovnatelnou duševní velikostí a znalostí životní, jež k nám mluví z písem svatých i podání a nemůže nezničiti našeho sebepřeceňování, jestliže máme vůbec ještě smysl pro to, co je opravdu velké. Ať zkusí čtenářové této knihy — ať jsou kterékoliv nevěry nebo víry — neblížiti se náboženství abstraktním přemýšlením, nýbrž naslouchati mu, když upřímně bojovali se sebou, když velmi trpěli svou přirozeností a pocítili při tom tajemnou moc vyšších nároků. V takových okamžicích nejhlubšího sebepoznání, nejživějšího styku se skutečným člověkem a se skutečným životem vzchází člověku předtucha o celé velikosti a nezbytnosti náboženství a poznává jasně, jak osudně nám neživotná kritika rozumová ve jménu realismu škrtá ze života právě nejživější pravdy a jménem svobody největší osvobozující sílu nahraňuje bezmocnými abstrakcemi.

Podává FR. JANOVSKEÝ.

Spolužáci.

(Dokončení.)

Dle „volné myšlenky“ — jest vrcholem svobody naprostá nevázanost; volným jest člověk, může-li se nerušeně vyžít, nemusí-li se ničím pravidlem vázati. Takovýto „nadčlověk“ povznáší se nad dosavadní mrav, nad dosavadní zvyk, nad všeliký ohled na Boha, však i nad spolučlověka, ba i nad všeliký zákon svého vlastního ducha. Zákon váže; i musí býti přemožen; svědomí překáží; i musí býti umrtveno. „Nadčlověk“ má býti veličinou prostou morálky; má všecko pošlapati, co překáží bezměrnému rozvoji jeho přirozenosti, má se hnáti jako bouře, která nezná odporu, nezná ohledů. Jaký to závratný ideál!? Jen kdyby neutkvěl v nízké skutečnosti! „Nadčlověk“ chce býti prost všelikého úvazku k vyšším mocnostem, avšak za to vydává se poutům zdola, vydává se panství přírody, pudům a náruživostem, nápadům a rozmarům okamžiku. Mýlí se „nadčlověk“, prohlašuje-li tuto tělesnou přirozenost za naše pravé „já“, jež se nyní může volně rozvinouti. Tělo jest naší nižší součástí, jež se namnoze protiví vyššímu duševnímu „já“ a jeho snahám, a strká na ně cizí, nedůstojné jeho.

Pravý ideál svobody záleží v nerušeném rozvoji a sebeurčení pravého „já“, kterýmž jest rozumná duše, jež člověka dělá člověkem — záleží v nerušeném rozvoji a panství duše.

Negativně jeví se tato svoboda tím, že se duše neváže ničím, co jí jest cizím, co by jí sobě samé mohlo odciziti, co by jí na nepravou cestu mohlo svést. Míníme tu zvláště lákání se strany nižší přirozenosti a zevnějšího smyslného světa, vlivy sociálního okolí, pokud by mohly duši odvrátiti od jejích ideálů. Kdo se jimi nedá zotročiti, kdo se jejich svůdnictvím nedá svést, jejich hrozbami zastrašiti, kdo se nade všechny tyto nižší mocnosti dovede povznést a pravou osvědčenou cestou kráčet — ten si dobyl svobody.

Positivně jeví se tato svoboda sebeurčením skrze své vlastní přesvědčení a svědomí, což zajisté nikterak není panství libovůle a rozmaru, jak se volnomyšlenkářům chce, nýbrž přísná zákonitost. Dokonalou vlastností duše jest, činiti si pravidlem svého jednání vyšší normy a ideje; oddá-li se těmto ideám a pravidlům, následuje-li jich, rozvine svou nejvnitřnější podstatu, přijde takřka k sobě, žije ve svém živlu; ony ideje a normy jsou pro ni něco vyššího, nikoli však něco cizího, vnuceného; jenom nižší tělesná přirozenost vidí v nich břemeno, pro duši jsou podstatným zákonem. Poslušnost vůči oněm normám a ideám — toť pravá svoboda člověka!

Tato svoboda není také nikterak zamítnutím authority. Pravá autorita jest jako pravý zákon přítelkyní duše, jest jí vůdkyní k pravému cíli.

Tato pravá svoboda se nejkrásněji uskutečňuje křesťanským životním ideálem, jehož se volnomyšlenkářům nechce a nechce. Evangelium Kristovo vyzývá nás k hrdinskému boji proti všem mocnostem, jež ohrožují vyšší duševní život. Svobodným má býti křesťan vůči nižší tělesné přirozenosti,

vůči smyslným chtíčům a naruživostem; nemá jim sloužiti, nýbrž panovati, má je podrobiti duši. Ideál osmera blahoslavenství, jež obsahuje ethiku Kristovu, znamená velkolepé vítězství nad nižší přirozeností tělesnou. „Blahoslavení chudí duchem; neboť jejich jest království nebeské! Blahoslavení tiší; neboť oni zemí vládnouti budou. Blahoslavení lkající; neboť oni potěšeni budou. Blahoslavení, kteří lačnějí a žízní po spravedlnosti; neboť oni nasyceni budou. Blahoslavení milosrdní; neboť oni milosrdenství dojdou. Blahoslavení čistého srdce; neboť oni Boha viděti budou. Blahoslavení pokojní; neboť oni synové Boží slouti budou. Blahoslavení, kteří protivenství trpí pro spravedlnost; neboť jejich jest království nebeské“. Mat. 5., 3—10. Blahoslavení tedy, kteří v sobě přemohli přirozenou samolibost, sobectví, hněv, mstivost, nezřízenou smyslnost. Nejvyššího pak stupně dostupuje svoboda duše a nejslavnější vítězství nad tělem slaví tak zvanými evangelickými radami, dobrovolnou chudobou, ustavičnou čistotou a stálou poslušností pod představeným duchovním.

Svobodným jest pravý křesťan i vůči zevnější přírodě, zachovává si vnitřní svobodu i když mu žiti uprostřed světského života; má statky tohoto světa, užívá jich, avšak neztrácí pro ně svého srdce; nejsou mu nepovědoma slova sv. Pavla: „Čas krátký jest; nepozůstává, než aby i kteří mají ženy, byli, jako by jich neměli, a kteří pláč, jako by neplakali, a kteří kupují, jako by nevládli, a kteří tohoto světa užívají, jako by neužívali; neboť pomíjí způsobu tohoto světa“. I. Kor. 7., 24—31. Pravý křesťan nepozbývá mysli, i když pozbude statků světa, ba jest schopen hrdinsky sám se jich zřici, aby tím nerušeněji mohl se obíratí svou věčností!

Pevnou má se svoboda křesťanova osvědčiti i vůči společenskému okolí. Ani láska, ani pronásledování nesmí člověka zmásti; kdyby i vlastní rodina byla nepřátelská duši jeho, musejí býti přetrhány i nejsvětější svazky krve; řekl Pán: „Kdo miluje Otce nebo matku více než-li mne, není mne hoden; a kdo miluje syna nebo dceru více než-li mne, není mne hoden“. Mat. 10, 37. A kdyby i všeiká moc světa přemlouváním, slibováním, mukami chtěla nás svést na cestu zla, musíme odolati, nesmíme se poddati, musíme raději smrt podstoupiti, než-li zapřiti své vnitřné přesvědčení, než-li se zpronevěřiti svrchovaným statkům ducha. Nebojte se těch, kteří zabíjejí tělo, ale duše nemohou zabiti“. Mat. 10, 28.

Toho si byli vědomi praví lidé, protože praví ctitelé Boží již ve Starém Zákoně. Jak dojemno čísti o takovéto duševní svobodě a neohroženosti za doby, kdy národ vyvolený úpěl pod strašlivým jhem ukrutného krále syrského Antiocha Epifana v II. století př. Kr.! Byl si umínil bezbožný král, že vyrve národu Hospodinovu víru ze srdce, že zkazí náboženství jeho, že zničí všechnu bohoslužbu jeho, jakož čteme zaznamenáno v II. knize Machabejské „Tehdy Eleazar, jeden z předních zákoníků, muž sešlého věku a obličejem pěkného, nucen byl, aby otevra ústa, jedl vepřové maso. Ale on slavnou smrt raději, než-li opovrženlivý život vyvoliv, šel dobrovolně na popravu. (II. Mach. 6.)

Toť síla, toť svoboda ctihodného kmeta! Však máme hned v následující kapitole 7. zaznamenánu i sílu a svobodu sedmi mladistvých bratrů a matky jejich, kteří rovněž pro zákon Boží smrt Kristovu podstoupili. (II. Mach 7.)

Toť síla, toť svoboda mladistvých bratří a dobré matky jejich! A jako tito tak velkolepě osvědčili svou svobodu v II. století př. Kr., tak učinili rovněž v II. století po Kr. sv. Symforosa a sedm synů jejich, za císaře Hadriana (117—138), a sv. Felicitas a synů jejich, za císaře Marka Aurelia (161—180), jsouť rovněž umučeni, že nechtěli zapřítí Krista, že nechtěli modlám obětovati. Touž sílu, touž svobodu osvědčili vůbec všichni sv. mučedníci křesťanští, jichž jenom za prvních tří století se čítá na 13 millionů. Dobře si je církev vychovala, svatyně jejich svědomí byla nedotknutelná; umírati uměli, ale Boha neposlechnouti nedovedli a nedovedli.

Taktě stojí před námi šlechetný křesťan jakožto obraz nejvznešenější svobody, sprostěn všeho, co nesvědčí jeho vyššímu „já“; nezmorně vytrvalý vůči všemu, co jest mu nepřátelské, ochotně poslušen zákona svědomí a hotov hájiti si svého vnitřního přesvědčení proti útokům třebaš celého světa, hotov pro ně i život svůj obětovati, krev svou vylíti. K dokonalejší, hrdější svobodě, než-li k jaké dopomáhá evangelium, nebylo lidstvo nikdy přivedeno.

* * *

Člověk bude prý „velikánem, nadčlověkem“, rozvine-li se bezmezně a nerušeně jeho já“, jeho přirozenost se všemi tělesnými pudy a chťici; morálka, která by chtěla tělesnost tuto zákonem duše ovládati, zeslabuje prý člověka, zmenšuje prý ho.

Ovšem stává se velikým člověk, rozvine-li se jeho „já“; avšak není to pravá velikost, rozpoutá-li se jenom nižší část, tělesná část, jeho přirozenosti; k pravé velikosti jest potřebí rozvinutí celé ideje člověka, celé jeho bytosti. Že pak rozumná duše jest vyšším a vlastním ušlechtilým principem v člověku, jest žádoucí, aby především duše byla vzdělána, aby duše byla rozhodujícím faktorem, kdežto tělo aby se podrobovalo účelům a zákonům duše. Větším zajisté člověkem jest ten, jehož vůle se podejme mocného a vítězného boje s přičícím se tělem, než-li ten, v němž nízká tělesná část se všecka rozpoutá a vyburácí.

K pravé oné velikosti, k vítěznému onomu boji, ke krásné oné ideálnosti opět znamenitě dopomáhá křesťanství, evangelium. Žádá se ovšem zřikání, umrtvování, sebezapírání, avšak to se týká jenom nižší, tělesné součásti člověka, jež by tak ráda duši jeho udusila, vůli k nízkosti strhla, která však vítězí nad tělem a věcmi světskými, zalétá orlím letem k nejvyšším výšinám, k Bohu samému. To minil sv. Pavel, když psal Korinťanům: „Neoblevujme, a ačkoliv se ten člověk náš, který jest zevnitř, ruší, však ten, který jest vnitř, obnovuje se den ode dne“. II. Kor. 4. 16. A tak jest křesťanství i náboženstvím síly, jako jest náboženstvím pravé svobody.

Jakou to sílu na př. osvědčil největší chudáš, sv. František Serafinský, jenž se dovedl všeho zřící! Bylo 24. února 1209, svátek sv. apoštola Matěje. Sv. František byl na mši sv. ve svém milém kostelíčku Královny andělské či Porciunkule v Assisi. Kněz u oltáře zpíval slova evangelia: „Nemějte zlata, ani stříbra, ani peněz v opascích svých, ani mošny na cestě, ani dvou sukni, ani obuvi, ani hůlky . . .“ Mat. 10, 9, 10. Slova ta slyšal František i čítal častěji, avšak nikdy tak ho nedojala, jako tenkrát. Po mši sv. zašel si ke knězi a dal si slova ta vysvětliti. I slyšel, kterak božský Spasitel slovy těmi naznačil

apoštolům, že obzvláštní jeho následování a zvěstování evangelia jest úřadem a povoláním, jehož zvláště hoden, kdo se všeho ve světě zříká.

„Toť, po čem toužím, toť po čem z hloubi srdce dychtím“, zvolal František. Ihned se zul, ihned odložil hůl a spokojil se od té chvíle jedinkým dlouhým rouchem, jež měl přepásáno provazem. Roucho to bylo hrubé, drsné, nevzhledné; chtěl jím od světa dojítí povržení, u sebe pak odumřítí všem smyslným chtíčům. Přizpůsobil se ve všem prvním sv. apoštolům. Toť zasnoubení sv. Františka s chudobou, toť narození jeho I. řádu Menších bratří (Minoritů), jenž církvi a světu tolik požehnání přinesl, protože se tak silným osvědčil ve světě rozpoutaném!

Nikdo nemohl pochopiti, že František, syn tak bohatých a vážených rodičů, podal ruku nevěstě tak opuštěné a zneuznané, chudobě; pokládali ho za nábožného blázna. Když však uzrálo ovoce onoho zasnoubení, závodilo kde jaké umění, aby je oslavilo a zvěčnilo. Velikou vzdal Františkovi chválu Dante ve své „Božské komedii“, větší vzdal mu chválu B o s s u e t ve svých chvalořečích, nejvíce mu pak holdovalo umění stavitelské a malířské. Sám se zasnoubiv s chudobou, vzdychal toužebně: „Kéž by mě alespoň jeden člověk pochopil!“ A za krátko pochopen nejenom od jednoho, ale od mnohých, přemnohých. Neběželoť Františkovi jen o to, aby spasil duši svou, nýbrž chtěl k spáse dopomoci i svým bližním, zatoužil býti organisátorem duševní charity, duševní lásky, organisátorem nejšlechetnější duševní služby, aby duše nebyla přemožena tělem. Za krátko dostalo se řeholi Františkově schválení od papeže Innocence III. a znova pak od Honoria III. Roku 1212 konána první generální kapitola (shromáždění) řádu Františkova, a již bylo přítomno přes 5000 bratrů. Téhož r. 1212 přidal k I. řádu ještě II. pro panny (klarisky) a později ještě III. pro osoby ve světě žijící.

Když cítil sv. František, že mu nadchází poslední hodinka, dal se od svých bratří zanésti z Assisi do své milé Porciunkule pod městem. Bylo to konec září 1226, Když sestoupili na rovinu ptal se František, tehdy již slepý, jsou-li už naproti domu malomocných, kdež na začátku svého obrácení oněm ubožákům tak rád byl posluhoval. Přisvědčili mu. I pravil: „Obraťte mne k městu!“ Po té opíraje se levicí o bratra, vztáhl pravici k drahému rodnému městu, oči pozdvihl k nebi a zvolal velebně: „Bůh ti žehnej Assisi!“

V Porciunkuli zbylo mu již jen několik dní. Všecek do vůle odevzdán a sv. svátostmi zaopatřen předpověděl, v sobotu že skoná. Bylo to 3. října. Dal si čísti 13. kapitulu z evangelia sv. Jana: „Přede dnem slavným velikonočním věda Ježíš, že přišla hodina jeho, aby šel z tohoto světa k Otci, když miloval své, kteří byli na světě, až do konce je miloval“

Potom se modlil vroucně s bratřími žalm 141. Domodlil se a skoná. Slunce právě zapadlo. Za 2 léta prohlášen prachudý a přepokorný František za svatého a to u přítomnosti své drahé matky.

Vůči lidské společnosti jest moderní „nadčlověk“ tvrdý a krutě bezohledný! Zná jenom jednu jedinou vůdčí ideu: svou vlastní velikost. Aby sebe sama zveličil, zotročuje své spolubližní; aby se sám dostal do předu, kráčí zpupně po ssutinách cizího štěstí, cizího života; předmětem lásky není mu konkrétní spolubližní člověk, nýbrž abstraktní veliké lidstvo, jeho pokrok,

jeho ucelení v „nadčlověku“. Tento prý „ideální nadčlověk“ má právo, pro sebe všeho využití, jemu prý se musí všechno obětovati; lidé nemocní a trpící nemají prý se podporovati, nýbrž vyhladiti, aby prý se zachovalo jenom co jest zdravého a silného. Zřejmě to hlásá Nietzsche ve svém „Antikristu“: „Lidé slabší a nepovedenější ať zahynou — toť první věta naší lásky k bližnímu. K zahynutí tomu máme jim i býti nápomocni.“

Jaká to krutost, jaká urážka lidstva! Pro tělesné zbujnění „nadčlověkově“ vydána na pospas duševní ušlechtilost, vydána na pospas blahovolná láska, jež jest takřka nezbytnou krví všeho lidstva — blahovolná láska, bez níž kleslo by lidstvo pod veškeru němou tvář. Kde však krásněji a účinněji pěstuje se tato láska, než v křesťanství?

„Tak Bůh miloval svět, že Syna svého jednorozeného dal, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ Jan 3. 16.

„Slyšeli jste, že řečeno bylo: Milovati budeš bližního svého a nenáviděti budeš nepřítele svého. Ale já pravím vám: Milujte nepřátele své, dobře číňte těm, kteří vás nenávidí, a modlete se za ty, kteří vám protivenství činí a utrhají vám, abyste byli synové Otce svého, jenž jest v nebesích, jenž slunci svému velí vzcházeti na dobré i na zlé, a déšť dává na spravedlivé i na nespravedlivé.“ Mat. 5., 43.—45.

„Synáčkové, ještě maličko jsem s vámi . . . Příkázání nové dávám vám, abyste se milovali vespolek, jakož já jsem miloval vás, tak abyste i vy se vespolek milovali. Potomť všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mlíti lásku jedni k druhým.“ Jan. 13., 33.—35.

„Pojďte, požehnaní Otce mého, vládněte královstvím vám připraveným od ustanovení světa. Nebo jsem lačněl, a dali jste mi jísti; žíznil jsem, a dali jste mi píti; hostem jsem byl, a přijali jste mne; nemocen jsem byl, a navštívili jste mne; v žaláři jsem byl, a přišli jste ke mně. . . . Amen pravím vám, pokud jste to učinili jednomu z bratří těchto mých nejmenších, mně jste to učinili.“ Mat. 25., 34.—36., 40.

„Bůh láska jest, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává, a Bůh v něm.“ I. Jan. 4., 16.

„Kdybych jazyky lidskými mluvil i andělskými a neměl bych lásky, byl bych jako měď zvučící, anebo zvonec znějící. Kdybych měl proroctví a znal všechna tajemství i měl všeliké umění, a kdybych měl všechnu víru, takže bych hory přenášel, lásky pak kdybych neměl, nic nejsem.

A kdybych rozdal na pokrmy chudých veškeren statek svůj a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl, nic mi to neprospívá Nyní pak zůstávají víra, naděje, láska, tyto tři; ale větší z nich jest láska.“ I. Kor. 13.

Jak ob stojí před tímto evangeliem Páně nauka sobeckého nadčlověka? Co všechno způsobila křesťanská charita! Čeho všeho hroziti se od moderního sobectví „nadčlověkova“?

ILJA.

Z cyklu úvah. Mládež a sexuální otázka.

Jedna z nejdůležitějších otázek pro mládež jest sexuální.

Dosti již napsalo se o tematě tomto, ale ne vždy se stanoviska přísně katolického, mravního. I v tomto případě nutno pamatovati slov Kolárových: „Uprostřed krás přírody na nebi i na zemi třeba pečovati o krásu srdce i ducha, abychom svou nečistou přítomností neposkvřňovali chrám přírody, ale raději celým životem zvelebovali tyto krásy zemské a nebeské“.

Mravnost jest první a nejvýznačnější ctností v životě lidském a jest divno, že jedna instituce předává druhé, aby poučení o věci té u mládeže převzala. Domov předává to škole, pro katechetu se to nehodí, učitel to věsí na školního lékaře atd.

A přece mravnost i dle prof. Masaryka jest nejlepším bojem proti klerikalismu: „Buďte chytřejší a mravnější než klerikálové, anebo aspoň tak chytří a mravní jako oni!“

Slov těchto chápají se „Volní Myslitelé“ a uveřejňují ve „Volné Škole“ článek, jak poučují mládež o této choulostivé otázce. „Od začátku svého učitelského působení jsem přemýšlel o tomto zdánlivě obtížném tematě. Bylo mi jasno, že škola jest nejvhodnějším místem k povědění pravdy na první pohled pro mladou duši tak nestravitelné. Činil jsem zkoušky a zdařilé. Při výkladu o slepicích pochlubí se klučík, že mají nebo měli doma kuřata. (Třeba se také nepochlubí. Vedení jest věc učitelova.) „Odkud je máte?“ „Maminka nasadila slepici.“ „Kolik dala pod ni vajec?“ „Patnáct.“ „Vylíhla se ze všech kuřátka?“ „Ne, tři vajíčka byla čistá.“ „Jak to maminka poznala?“ „Dívala se na ně proti světlu.“ Pak se líčí dětem, jak se kuřátko ve vejci vyvíjí. Jak se v něm teplem z očka vyvine rudá žilka, která pomalounku ztravuje žloutek, potom bílek a přijímá zvolna tvar kuřátka. Když jest kuřátko dosti veliké, zasteskne se mu ve skořápce, proklove skořápku a vyleze. „Kde vzala maminka vajíčka?“ „Slepice je snesla.“ „Snášejí vejce také kohouti?“ „Ne.“ „Proč tedy maminka živí kohouta?“ Děti často řeknou, že pro chutné maso. Ale snad povstane žák, který odhodlaně zvláště na nejnižším stupni, prohlásí: „Prosim, von slepici pojímá.“ Na venkově se určitě takový žák najde. (Ve velikém městě by bylo třeba učitelova výkladu. Snad by byl obrázek nejvýmluvnější.) Nestalo se, že by se tomu děti smály. „Proč kohout pojímá slepici?“ Mnozí se přihlásí: „Aby z vejce bylo kuře.“ Odkud se tedy vzalo ve vejci očko, které se promění slepičím teplem v krvavou žilku? „To jest z kohouta.“ „Koho mají hospodyně při slepicích, chtějí-li kuřátka?“ „Kohouta.“ „Proč pak asi ta tři vajíčka byla čistá?“ „Protože než je slepice snesla, kohout ji nepojímal.“ Podobně vykládám také o zvířatech čtvernohých. A podle těch o oplodňování květin. Obrácený postup jest postup od násobení k sečítání, od nesrozumitelného k vyloženému a proto paedagogicky nemožný. Na konec sám se zeptám dětí: „Tak odkud přišel bratříček?“ Myslíte, že děti tu otázku (ovšem jinak stylisovanou) samy nezodpoví?

O věci té učíte si paedagogové sami úsudek!

Někteří praví, že nelze připisovati nedostatku poučení o sexuální otázce ve škole — neblahý výsledek. Příčina jest v opojném požitkářství doby přítomné. V tom tkví jistě jedna z hlavních příčin a nejlépe osvědčila by se rozumná askese. „Zapři sebe sám a následuj mne!“

Vůdčí zásada pro sexuální výchovu dle Foerstra jest šetření stydlivosti. Ta u Řeků nebyla, vždyť dívky na veřejných cvičištích se produkovaly skoro úplně bez šatu.

Doporučuje nepřímé poučování ve škole. Největší silou však jest náboženství. (Sexualethik und Sexualpaedagogik 1909.)

O otázce sexuální nutno, aby mluvilo kněžstvo! Jest toho potřebí, tak působiti, aby byla plněna příkázání Boží. „Nesesmilniš, nepožádáš manželky bližního svého!“

Melanchton srovnává výchovu mládeže s významem, jaký mělo dobytí Troje. Mládež správně vzdělávati v otázce sexuální jest více, než dobytí Troje!

Při otázce této promluvme i o nebezpečí mravním v špatných místnostech, zvláště kde se tančí. Kdosi nazval tanec „masnými jatkami“, jelikož se tam vystavuje maso na prodej a srdce se proměňuje v bohopustou, znemravnělou hospodu!

„Nesmíme mysliti, že člověk od zvířat toliko kůží a podobou se liší, štěstí že jest pro jednoho i druhého totéž, uspokojení všech náruživostí — požívání.“

V Americe mladíci stávají se záhy samostatnými, taktéž i dívky. Sotva čítají několik let, již jsou z moci rodičů a může se říci, že v Americe vážnost otcovské autority neplatí. Dříve trestal soudce toho, kdo se opovážil bez dovolení rodičů nějaké dívce se kořiti. Nyní se děvčata rodičů ani neptají a hledají si nápadníky samy.

V Americe sotva škole odrostlá děvčata mají úplný cvik, že jinocha lákají až se zamiluje a pak se mu vysmějí.

Děvčata jdou samotna po divadle do veřejných restaurantů a vracejí se pozdě domů bez dohledu.

Tento příklad dokumentuje nesprávnou mravní výchovu a následky zračí se v mnohých rozvodech manželských! Inu, Amerika!

O otázce sexuální nutno promluvit ve škole, nesmíme to ponechati lecjakému Arcibaševovi, jenž až nechutně líčí sexuální vztahy milenců od prvního pohlavního rozechvění až do zvířeckého výbuchu vášně.

(„Milliony“ posuz. Zvon 1910.)

Svým výkladem nám zabije duše a ne zachrání! „Puerio debetur reverentia!“ „Přátelství jest jako čerstvá voda, láska jako perlící se víno. Můžeme žíti, bez vína, ne však bez vody.“ (Spalding.)

A když již někdo volí lásku, pak má býti čistá, nevinná! Krásný příklad nám dává dívka v Srbsku. Tam řídkým jest úkazem, aby se zapomněla srbská dívka a porušila svou čistotu, toť bílá vrána mezi katolickými Srby, což lze k jejich chvále vyznati.

„Dábel neoře, ani nekope a proto vždy o zlém přemýšlí.“ Proto pozor!

Národ silný může povstati jen tehdy, když budovati počne na základu nezborném, sv. náboženství!

Kde náboženství není respektováno, vyhozeno a v prach šlapáno, tam i mravnost zaniká a páší se věci, o nichž nikdy nebylo slechu. Vizme zbankrotělou Francii!

Máme-li mládež vychovati vzorně a obrniti ji k dobrému žití nesmíme vše pominouti, co týká se sexuálního života. Dejme jí nepřímo výstrahu!

Jinak mohlo by se státi, že nevědomostí mládeže dospívající, sami bychom byli vinni na přestupcích proti mravnosti.

Nevědomost činí mládež buď příliš upjatou, ale také příliš nevázanou!

Nepotřebuje mládež obširných výkladů a rozborů, ale jednoho jest zapotřebí — upozornění! Nebudme úzkoprsí!

Vězme, že několika slovy, jež nám nešly tak lehce přes rty, můžeme zachrániti mnoho a býti příčinou štěstí svých bližních!

Dr. JOSEF KRATOCHVIL.

Úvod do filosofie.

(Volné listy.)

VI. Filosofie řecká.

OBSAH: 1. Doba předsokratická: 1. Význam Řeků ve filosofii. — 2. Rozdělení řecké filosofie. — 3. Charakteristika doby předsokratické. — 4. Filosofové jonští. — 5. Xenofanes a Heraklit. — 6. Eleaté. — 7. Dualism Anaxagorův. — 8. Atomism Demokritův. — 9. Škola Pythagorova. — 10. Sofisté. —

1. — Národ, který ve filosofii nejslavnějšího jména si získal, jsou obyvatelé pobřeží Malé Asie, jižní Itálie a jižního cípu poloostrova balkánského — Řekové. Filosofie řecká podává překrásný obraz vývoje myšlenky filosofické od prvních počátků až do nádherného vrcholku a přirozeného i úpadku. „Některé záhady filosofie řecká v průběhu svém plně rozřešila, jiné uvedla a k jistému stupni aspoň spracovala, konečně jiné nám k dalšímu zkoumání zůstavila, ano dospěla i k oněm osudným záhadám, o kterých říkáme, že nikdy rozřešeny nebudou.“ (Durdík) Filosofie řecká v každém ohledu může býti vzorem vážného a úsilného hloubání filosofického. Jest tudíž význam její velmi důležitý nejen pro pozdější filosofii, nýbrž i pro vědu vůbec.

2. — Filosofie řecká dělí se na trojí období: I. Období prvé, období přípravy, nazýváme dobou předsokratickou, od filosofa Thalety až k Sokratovi (Asi 600—500 př. Kr.). — II. Období druhé značí vrchol řecké moudrosti; charakterisují pak toto období jména: Sokrates, Plato a Aristoteles. (Asi 500—300 př. Kr.) — III. Období třetí vyznačuje roztržnění

hloubání filosofického v několik škol: stoickou, epikurejskou, skeptickou, k nimž později se přidruží novoplatonism. (Asi 300 př. Kr. — 300 po Kr.)

3. — Filosofie předsokratická obírá se hlavně zevnějším světem, přírodou; bývá proto též někdy zvana obdobím kosmologickým (světoslovným). První filosofové vidouce kolem sebe samé věci hmotné a nedovedouce se abstrakcí výše povznést, počali přirozeně nejdříve zkoumati hmotnou příčinu věcí t. j. počali se ptáti: Odkud tento svět a z čeho? V popředí byla myšlenka ne dosti jasně vyslovená, že princip světa nutno pokládati za jednotu, z níž dle určitého zákona, plynoucího z její podstaty, se vyvinula různost jednotlivých bytostí a věcí. Ze synthese pak této myšlenky a z experimentálního pozorování rozdilu mezi bytostmi živými a neživou přírodou vzniklo domnění, že vše vzniklo z jakési pralátky, z jakéhosi praprvek, jenž nebyl mrtev, nýbrž pln utajeného života, života v zárodku.

4. — Různí filosofové ovšem různě dle individuální povahy a fantazie praprvek onen naznačili. Filosofové jonští t. j. filosofové z maloasijských měst Miletu, Efesu, Smyrny, hledali onen praprvek ve věcech smyslům našim nejpřístupnějších, v prvku nějakém obecně známém. Thales miletský (kolem r. 640 př. Kr.), prvý filosof tohoto směru, tvrdil, že voda jest příčinou věcí, ale jasněji to nevysvětlil. Učil pouze, že jest látkou živou, oduševněnou. Proti Thaletovi učil jeho krajan Anaximander, že příčinou věcí jest neomezený, neurčitý jakýs prvek „*to apeiron*“. Z něho vyvinula se voda, vzduch a všecky ostatní věci. Žák Anaximandrův Anaximenes soudil, že vzduch jest praprčinou věcí. Vždyť zrovna tak jako vzdušná naše duše nás udržuje, tak objímá veškeren svět dech a vzduch.

Všichni tito filosofové shodují se v tom, že to praprvé, z něhož vše povstalo a v něž se vše vrací, jest jaksi oduševnělé, má ráz božský. Pro toto oživení a zduševnění pralátky nazývá se jejich učení *hylozoism* t. j. oživení hmoty, sjednocení hmoty a života, kde každá částka působí dle své podstaty.

5. — Nepřijatelnost názorů filosofů hylozoistických hlásají Xenofanes z Kolofonu a Heraklit z Efesu (kol 500 př. Kr.) Prvopříčinou světa není nějaký stálý, pevný prvek, jenž sám sebou přišel do pohybu, nýbrž tento pohyb, tato změna sama. Věčný pohyb světový obrazí se v ohni, oheň tedy jest příčinou světa, ne ovšem oheň jako látka, nýbrž jako proces, jímž všecky věci vznikají a zanikají. V této proměně patrný jest jistý pořádek a Heraklit první hlásá světu myšlenku, že existuje světový zákon, který vše řídí. —

6. — Názory Heraklitovy vzbudily na druhém konci staré Hellady silný odpor. V jižní Itálii v městě Eleji povstala filosofická škola t. zv. Eleaté, která největší důraz kladla na pojem bytí. Pohyb a změna jsou pouze klamem, pravdou jest pouze pojem bytí. Myslet i býti jest totéž. Vůdcem školy byl Parmenides, jehož učení stotožňující bytí a myšlení t. j. svět a Boha dalo základ nejširšímu pantheismu. Škola eleatská zasáhla tímto učením velmi účinně ve vývoj filosofie. Hájíc proti absolutnímu pohybu Heraklitovu absolutní bytí, postavila myšlení mezi stálou změnu smyslných představ a mezi věčné bytí dosažené abstrakcí. Tím poprvé osvětlen rozdíl mezi poznáním obyčejným a poznáváním filosofickým.

7. — Tato smělá abstrakce školy eleatské nenašla hned stoupenců, filosofie vrátila se raději k učení starých filosofů jonských, jež snažila se dále vyvíjeti a zdokonalovati. Společným rysem v učení všech filosofů této nové doby jest názor, že při vzniku věcí vedle hmotného principu působí i vyšší příčina hybná, jež hmotu oživuje, tedy příčiny dvě. Odtud název tohoto učení dualism. Vůdcem jest Anaxagoras z Klazomenu v Malé Asii. Anaxagoras nemoha si vysvětliti pohyb z pouhé hmoty, tím méně pohyb účelný a spořádaný a nechtěje se odvolávati na bezrozumnou nutnost nebo náhodu, přijal za poslední příčinu dějů světových princip nehmotný, ode všeho tělesného odlišený, který nazývá „*Nús*“ t. j. Duch světový. Princip tento uspořádal všechny věci a obdařil je pohybem.

8. — Anaxagorův dualism nenašel ihned stoupenců. Demokrit (nar. okolo r. 470 př. Kr.) vypracoval v odporu proti dualismu soustavu atomistickou. Vesmír i pořádek v něm vznikl pohybem, který podobně jako částičky vesmírové — atomy — jest od věčnosti a bez příčiny. Atomy dle různé tíže narážejí na sebe a způsobují víření, kterým povstává svět i všechny věci v něm. Vše vzniká přírodní nutností.

Nezávisle na vývoji ostatních škol pracovali stoupenci mudrce Pythagora v Krotonu v jižní Itálii. Účelem filosofie bylo jim osvobození lidstva od mravních poklesků. Metodu měli mathematickou t. j. aplikací idejí mathematických na přírodu. Svět jest jim zvláštností čísel a geometrických veličin. Číslo jest vlastní podstatou věcí. Bůh jest číslo par excellence t. j. sjednocení všech dokonalostí. Svět jest uspořádán harmonicky. Učení pythagorejské připomíná v nejasném svém pantheismu leckde i názory monotheistické a vede úplně k teleologickému (účeloslovnému) názoru světovému.

10. — Veliké rozpjetí filosofické myšlenky, jakož i události politické, způsobilo pochybování o dosavadních pravdách. „Člověk jest měřítkem všech věcí“, „jak se mně vše jeví, takové jest to pro mě, jak se to tobě jeví, takové jest to pro tebe“ jsou dvě základní věty nauky sofistů. Ze sofistů nejvýznačnější jsou Protagoras z Abdery, Gorgias a Kritias. Sofistické pochybování mělo brzo za následek úplný rozvrat náboženský i mravní.

Příprava žáků k sv. zpovědi a k sv. přijímání.

(Omikron.)

Příprava žáků k první sv. zpovědi není jednoduchá a snadná. Veliký jest význam sv. zpovědi vůbec a první sv. zpovědi zvláště, proto i příprava k sv. zpovědi vyžaduje, aby celé umění katechetovo bylo postaveno ve službu této svaté a důležité záležitosti. Probrati dotýčnou část z katechismu, o svátosti pokání a po případě i pátou hlavní částku o křesťanské spravedlnosti, to jest arcíř úkol zdánlivě ne příliš veliký. Ale uvážíme-li, že náš katechismus i v těchto statích sděluje více theoretické vědění nežli praxi pro život, a že nutno v tomto posledním smyslu téměř celý souhrn otázek katechismu pozměniti, tu již jeví se nám první stopy obtíží. A uvážíme-li dále, že příprava k sv. zpovědi záleží

vlastně v tom, abychom z dětí nehodných udělali děti hodné a z hodných ještě hodnější, tu již před námi vyvstává celá velikost naší úlohy.

Poněvadž nedá se v době krátké dosáhnouti velikého cíle, musí katecheta k tomu cíli pracovati stále. Je to vzdálenější příprava ke sv. zpovědi. Nutno při veškerém vyučování náboženství důsledně udržovati v popředí činnost vychovávací. Pozorujtež chyby žáků ne proto, abyste je trestali, nýbrž proto, abyste chyby jejich léčili, jim zabraňovali, zlo ničili a dobru pomáhali k vítězství. K tomu naskytuje se příležitost napořád. Jedná se o to, aby užíváno bylo dobré pedagogické metody.

Mohu každému katechetovi vřele doporučiti díla nejlepšího pedagoga naší doby, Dra Fr. W. Förstra, profesora na universitě v Curychu, totiž *Jugendlehre, Schule und Charakter, Sexualpädagogik* a j. S názory Förstrovými o výchově dítek nelze arcíť se stanoviska náboženského bez výhrady souhlasiti. Förster praví sice: „Věřím, že nejen náboženství nýbrž i církve věčně zůstanou potřebou člověka.“ Přece však žádá zavedení hodin pro přirozenou etiku vedle hodin náboženských. O spisech Förstrových dobře praví Bedřich Vašek ve *Vych. L. roč. X. č. 9.*: „Studium spisů Förstrových nezůstane bez užitku pro toho, kdo jich nepovažuje za něco dokonalého, nýbrž za východisko, za podklad, na nějž naváže další material z nevyčerpatelných dolů náboženství, aby tak budoval v duších dětských velkolepé, majestátní dómy Duchu svatému.“

Bližší přípravu k první sv. zpovědi začínám tím, že povšechně vysvětlím význam sv. zpovědi a pak hned probírám otázku „Kterak se vykonává zpověď?“ To činím proto, aby i nejslabší žáci dlouhým cvičením formulí si osvojili pevnou jistotu. Žáci přistupují ke stolku, klekají a dělají vše jako při sv. zpovědi. Katecheta musí trpělivě pomáhati, aby žák neuváznul a nebyla dána spolužákům jeho příčina k výsměchu. Každou hodinu cvičí se několik žáků, nejdříve nadanější, pak slabší, až všichni umí. I několik hříchů říkají, ale všichni stejné.

Mezitím probírá se o svátosti pokání, o pěti částkách a příklady z bibl. dějin o marnotratném synu, fariseus a publikán atd. Otázky a odpovědi z katechismu nutno formulovati srozumitelněji nežli je podává katechismus. Ku př. nebude se odříkávati, že u hříchů těžkých musíme se zvláště rozpomínati na počet a okolnosti, nýbrž kolikrát se to stalo, kde se to stalo, kdy se to stalo, jak se to stalo a kdo při tom byl.

Celá řada otázek o tom, jaká má býti naše lítost, může se odložití pro pozdější dobu. Za to jest důležité vzbuzovati s dětmi skutečně lítost vypravováním příběhů z dětského života a to po celou dobu přípravy. Pátou hlavní část rovněž nechávám pro zralejší věk. Za to probírám celou řadu hodin zpovědní zrcadlo dle kancionálku. I přípravné modlitby k sv. zpovědi se z kancionálku čtou a vysvětlují.

Prváky беру vždycky zvláště ke sv. zpovědi, aby měli místa a času dosti, konati vše tak, jak byli naučeni. Dříve nacvičím ve škole pořádek, který nutno v kostele zachovávat. Poněvadž dovoluji žákům posedati do lavic, nacvičím s nimi ve škole jak mají vyplňovati lavice. Do kostela musí se ovšem vejíti mlčky. První žáci jdou až k první lavici, zastaví se a všichni pokleknou na jedno koleno a žehnají se. Napřed obsadí se první lavice, pak

druhá atd. Žáci v zadu postavení musejí čekat, až na ně dojde řada. Pořádek takový jest nutný, poněvadž jinak žáci přihrnou se a o překot i s křikem vydobývají si místa v lavicích. Když žáci zaujali místa, koná se společná přípravní modlitba (krátká.)

Ke zpovědnicím rozestavuje žáky učitel mající dozor. Nikdo nesmí o své újmě z lavice. U zpovědnice k l e č í žáci v řádku za sebou. Nesmí jich tam býti mnoho, stačí pět nebo šest, které učitel pomalu doplňuje.

Podotýkám, že všichni žáci musí se shromáždit ve škole, nikdo nesmí přijíti do kostela sám buď dříve nebo později. Trvá-li katecheta přísně na zachování tohoto pořádku, pak jistě docílí krásného úspěchu v každém ohledu. O pořádku při sv. zpovědi mohl bych vypravovati krásné věci ze zkušenosti! Ale raději pomlčím.

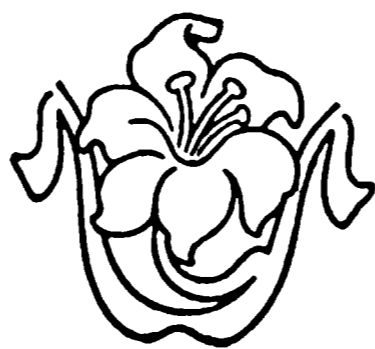
Žáci modlí se uložené pokání před hlavním oltářem (pokud možno), pak vracejí se na svá místa a modlí se modlitby po sv. zpovědi a jiné modlitby, po případě hned také přípravu k sv. přijímání. Zakončí se opět společnou modlitbou a žáci se pomalu a tiše rozcházejí. Bylo-li více tříd u sv. zpovědi, mohou žáci po vykonaných svých modlitbách odcházeti. Dlužno však napomenouti je, aby příliš chvatně z kostela nespíchali.

Připravu dětí ku prvnímu sv. přijímání nutno nazvati nejradostnější částí práce katechetovy. Hlavním úkolem tu zase nebude exegeze vět z katechismu, nýbrž buzení nadšené a vroucí lásky pro Krista svátostného. Jestliže ve všech svých částecharáží katechismus svou naprostou abstraktností, v těchto místech, kde mluví se o přípravě k sv. přijímání, jest to zrovna osudná chyba. Příprava podle duše záleží ve z b o ž n o s t i s r d c e ! Katecheta musí mluvit konkrétně. Jak se budeš připravovati, nebo jak se připravují hodné děti, zbožní lidé?

Připravu k sv. zpovědi a k sv. přijímání nutno opakovati každý rok.

Při sv. přijímání musí panovati vzorná kázeň a pořádek. Katecheta ať domluví se s učiteli, aby přístup a odchod komunikantů děl se dle promyšleného plánu v nerušeném pořádku. Děti nesmí se kolem oltáře tísňiti v houfech, nýbrž musí klečeti v řadách. Nesmí přistupovati dříve, dokud neodešla předchozí řada. To dá se velmi snadno a krásně provésti. Když jest komunikantů příliš mnoho, musí katecheta sobě vyprositi pomoc některého kněze, aby podávání netrvalo příliš dlouho.

První svaté přijímání dítek ať jest co nejslavnější, což ostatně tuším jest již všude zavedeno. Jest však záhodno upozorniti děti na to, aby strojení se k prvnímu sv. přijímání nebylo přeháněno. Krásně, ale jednoducho a žádný přepych! Za to buďtež oltář, křtitelnice a zábradlí k sv. přijímání co nejpečlivěji ozdobeny.

BEDŘICH VAŠEK.

Rozhled po katechetice.

Nové obrazy liturgické, které vydal za spolupůsobení katechetského spolku vídeňského a mnichovského Dr. Ulrich Schmid v Lipsku u Seemana, namnoze zklamaly. Jsou sice neobyčejně laciné (60 obrazů za 18 K), jsou umělecky provedené, jsou na tvrdém kartoně. Ale jsou k vyučování ve větších třídách malé (28 krát 38 cm), a kolorovány jsou jen některé, a děti na měšťanské škole přece jen nejsou v malbě tak daleko, aby vycítily uměleckou cenu, respektive náboženský obsah, jak jej vložil do svého díla umělec. Tím spíše, poněvadž jsou to kopie děl nejslavnějších mistrů malířství, Raffaela, Führicha, Murilla, Michelangela, Overbecka, Dürrera, Tiziana. Jak je možno, nábožensky psychologicky zužitkovati v rozsáhlé třídě o 50 žácích obraz poslední večeře Páně od Fra. Angelika, velikost 28 krát 36 cm, na obraze 12 postav, celkem stejně velikých? Jak mohu děti vyzvati, aby si všimly výrazu v jednotlivých tvářích? „Já nevidím!“ „Ani já!“ zní stesk už z třetí lavice. — Ale jinak je to sbírka umělecky provedená, a kdo si ji obstará jen k soukromým účelům nebo aby vyzdobil jimi třídu, anebo nemíní obrazu didakticky zužitkovati, bude uspokojen. Kromě četných obrazů ze života Páně jsou i některé obrazy ze Starého Zákona, ilustrace k parabolám, několik obrazů ze života světců.

* * *

K účelům školským se více hodí kolekce obrazů biblických, kterou vydává u Köselu v Kemptenu Gebhard Fugel, a která do konce tohoto roku bude asi ukončena. Celkem 24 obrazů, čtyřmi barvami provedených. Vychází ve dvojí velikosti, 30 krát 40 cm, cena 24 M (jednotlivé listy 2·50 M), a 40 krát 60 cm, cena 42 M (jednotlivé listy M 3·50). Celkového úsudku dosud nelze říci. Z toho, co dosud vyšlo, a dle prospektů, možno říci, že některé jsou vzácné (Oběť Noemova, Nanebevstoupení Páně, Pán na hoře Olivetské, Kain a Abel), některé však mají menší cenu vzdělávací. Na př. obraz stvoření snadno vzbudí v dětech kuriosní představu o Bohu Stvořiteli, na obraze druhém nahota Adamova kazí veškeren dojem, obraz stánku svatého a obraz, jak David tančí před archou, mohly snad býti nahrazeny nějakým jiným předmětem. Kolorit, jak se vyjadřuje kritika, je prý umělecký.

* * *

Přípravy, jež koná katechetická sekce vídeňské „Lvovy společnosti“ ke katechetickému kongressu, jsou v plném proudu. V polovici dubna vyšla první část průpravných referátů pod názvem „Grundfragen der Katechetik“, Vídeň a Lipsko, 1911. (Kirsch, Vídeň I. Singerstrasse 7.) Cena 3 K. Referát Dr. Göttlera je sice trochu vodnatý, jak již to v jeho publikacích bývá; ale i v něm jsou zdravé myšlenky. Hlavní myšlenku svého referátu, v němž má pojednati o cíli náboženského vyučování, formuluje takto: „Specifickým cílem náboženské výchovy jest způsobnost a ochotnost k samostatnému, na křesť.-katolické víře z přesvědčení založenému náboženskému životu“. (str. 5). Prof. Heffler referuje o stavu náboženského elementárního vyučování v Dalmácii, Istrii, Chorvátsku, Bosně a Hercegovině; lze prý býti s ním spokojenu, protože

všude si zjednává přístup psychologická metoda. P. Lambert Nolle, O. S. B. v Erdington, (Birmingham) líčí náboženské vyučování na školách anglických a uznává, že jsou hodně pozadu. Adelgott Schatz z Meranu řeší otázku, ve které třídě a kterak se má pěstovati apologetika na gymnasiu, a dospívá k názoru, že k apologetickému vyučování má býti v V. tř. položen základ všeobecnou věroukou. Z referátu mnichovského Viktora Kellera o methodice vyučování katechismu vane vysušující vzduch strážlivého rozumu. Výtečná, vědecky hluboce založená, a přes to i praktická je stať P. J. Lindena T. J. o tom, jak se má vyučovati katechismu na škole obecné (a měšťanské). Tohoto článku (str. 49—77) nelze dosti doporučiti, jak pro jeho stručnost, tak pro psychologickou hloubku. Cenou se mu blíží též referát o psychologických základech náboženského vzdělání dívky, jež podává M. Vincencie Neusee S. S. U., a částečně i pojednání o cviku od P. Filipa Hofera.

Lvova společnost koná přípravy ke kongressu již po 2 léta, a asi r. 1912 došlo by k němu. Už nyní, před kongressem, vydává spisy, aby mohla býti vytvořena široká base, na níž by mohl kongress stavěti své praktické plány o rozvrhu učiva na jednotlivá léta, o učebnicích náboženství, o literatuře pro katechety, o spisech pro mládež. — Z temat, která v přípravných pracích mají býti projednána, uvádím ještě: Základní rysy katolického života u dítek (Th. prof. Dr. Seipel), u studentů (Dr. Schindler), stav náboženského vyučování v jednotlivých zemích (referent o českých zemích P. Václav Červinka), koncentrické kruhy (J. Schubert), vyučování biblické dějepřevě (J. Kundi), obřadům (P. Minichthaler), církevním dějinám, temata o vyučování náboženství na školách středních, hlavní proudy v moderní psychologii, pedagogice, didaktice (Dr. Hornich), moderní bludy (Dr. Willmann), psychologické základy náboženského vzdělání mladíka (Dr. Giese) a j.

Kdežto tedy na dřívějších kursech byly projednány jednotlivé výňatky z potřeb náboženského vyučování, teď mají se stěci všecky ty potůčky v jediný veletok!

* * *

P. J. Pichler vydal v posledních týdnech „Katechesen für die Oberstufe“. Dosud jen první díl, věrouku. Určeny jsou pro vyšší stupeň škol obecných (6. a 7. školní rok), pro školu měšťanskou; katechesí 32—44 (apologetických) lze použiti i na školách pokračovacích. Vyšly nákladem Svato-norbertského knihkupectví ve Vídni r. 1911. Cena neváz. 2.80 kor., váz. 3 kor. 60 h.

P. Rodriguez T. J. napsal kdysi: „Nemáme se omezovati (při rozjímání o utrpení Páně) jen na úvahu a nazírání na dějinnou událost, nýbrž především svou vůli vzbuditi k svatým affektům a touhám. Kdo kopá a pracuje, aby zřídlo vodní nebo poklad odkryl, přestane kopati, jakmile na žádané přijde. Když svým rozjímáním a úvahou rozumovou odkryješ zlato a poklad hledané pravdy a žádaného affektu a tak přijdeš na živou vodu, po níž tvá duše touží, nesmíš hned dále kopati a hloubati rozumem, nýbrž prodletí u affektů a žádostí vůle, až se touto vodou nasytíš, svou žízeň uhasíš, a úplného

vnitřního uspokojení nabudeš“.¹⁾ To musí býti i axiomem při katechesi na vyšších stupních. Nesmí se jen zběžně dítě obeznámiti s jednotlivými články, nýbrž jich obsahem musí dítě i uhasiti žízeň duše své. P. Pichler svými katechesemi to činí. Nejsou to dále jen katechese pracované u zeleného stolu. Není mezi nimi ani jediná, kterou by nebyl spisovatel mezi dětmi napřed vyzkoušel. A škola, na níž P. Pichler vyučuje (měšťanská škola pro dívky elity), sama sebou žádala, aby si P. Pichler své katechese až do nejpodrobnějších detailů vše promyslí. Mimo to osobnost autorova je zárukou, že je si vědom zodpovědnosti, jakou svým úřadem katechetským na sebe bere, a že je tím povinen svým žákům, aby je vyzbrojil proti všem nebezpečím, jež na ně čekají.

Katechese P. Pichlera jeví o mnoho dokonalejší propracovanost, než katechese stoupenců mnichovské metody. Není tam ani jednotvárné šablonovitosti, která od mnichovských publikací odpuzuje. Zásadou autorovou bylo: „Na vyšším stupni není již třeba, ba není již ani radno vše vyvozovati z názoru a zkušenosti (příběhu); neboť nabytý již fond náboženských pojmů a pouček nesmí býti ignorován“.²⁾

Z ostatních předností těchto katechesí uvádím: mistrnost mluvy přiměřené věku, pro něž jsou katechese určeny. Důstojný ráz, chrání se jakékoliv triviálnosti. Snaha, ukázati dětem (jsou to děti z I a II tř. měšť., jimž již všelicos přišlo do rukou!), že vědy přírodní nejsou v rozporu se zprávami biblickými. Vyvrácení jiných pochybností, pokud se u tohoto věku vyskytují. Virtuositá, jak dovede mluvit jasňounce a použití zkušeností žakových, aniž by se ztrácel v labyrintu příkladů na př. historických, jež se modernímu dítěti občas i znechucují. Návod, porůznu a příležitostně do katechese vsunutý, jak má dítě žíti náboženským životem. Radost z víry a hrdost na víru, jež dětem vpravuje.

Jako vady bych vytkl, že některé věci, které děti jistě již vědí, zase se obšírně opakují (na př. str. 29.), že některé otázky jsou poněkud těžkopádné (str. 36) nebo široké (str. 48.) Nebo při katechesi VI. bude snad čtenář v některých jednotlivostech jiného názoru než autor. Ale to jsou jen nepatrné věci, které nemohou seslabiti věci hlavní, že totiž dána konečně katechetům do rukou vzorná příručka.

Nebude možno, při našich dvou hodinách týdně všechny katechese tak podrobně konati, jak autor naznačuje, tím více, poněvadž v naší diecesi je rozvrh látky učebné jiný než ve vídeňské. Ale je výhodné, má-li katecheta více látky nachystáno, poněvadž se mu to často při neočekávané příležitosti velmi dobře shodí. Rovněž nemůže katecheta konati katechesi až do nejmenších podrobností tak, jako P. Pichler, poněvadž místní poměry vynucují si jistou modifikaci katechesí.

Také bude třeba ve třídách chlapčích metodě dodati na některých místech více ráznosti a živosti. Ale aspoň máme vzor, jak katechisovati mezi dětmi 12—13 letými na školách výše organisovaných. — Obětavý

¹⁾ „Cvičba v dokonalosti křesťanské“, II díl, I. pojednání čl. 3.

²⁾ V úvodě k těmto katechesím, str. IV.

autor zasluhuje plnou měrou to oč na konci úvodu prosí: „Prospěje-li má kniha mým spolubratřím, prosím je, aby mi za to věnovali vzpomínku u oltáře“.

* * *

Když již mluvím o rakouských dílech v katechesi, vyšla u nás před 2 roky v Innomostí u Raucha „Methodik und Katechetik“, zpracovaná dle přednášek zvěčnělého P. Jungmanna od Dr. Michaela Gatterera (innomostecká universita). Zmiňuji se o této knize hlavně proto, že je v ní obsažen praktický návod, jak vychovávatí dítky k čistotě. Ale i jiných dobrých pokynů je v ní mnoho. Krásné jsou stránky o osobnosti katechetově. Na př.: „Vyučování vkládá do hlavy dítky pojmy; příklad zakopává do jeho mladé duše trvalé dojmy. Již tichá přítomnost opravdu a ze srdce zbožného duchovního udržuje dítky v mezích více než všeliké rámusení osoby, která své vážnosti jinak nedbá“. (str. 321.) Nebo když udává zásady pro přípravu k sv. zpovědi: „Děti musí býti naplněny velikou úctou k této svátosti, aby ji vždy s největší vážností, ale nikdy lehkomyšlně a povrchně nepřijímaly“. Touto úctou budou naplněny, je-li katecheta sám jí proniknut, a dovede-li dětem předvésti požehnané účinky této svátosti a jim také často praví: „Lépe jest se nezpovídati, než špatně se zpovídati.“ (strana 357.)

Rozhled světem.

Katolický školský spolek německý má 100.000 členů. Protektorem jeho jest následník trůnu arcivévoda František Ferdinand. Vydržuje řadu škol obecných, odborných, obchodních i pokračovacích a dva ústavy učitelské ve Vídni a Linci. Německá volná škola — spolek zednářský — má 30.000 členů.

Nezaměstnanost učitelstva v Čechách. Tam čeká nyní přes 500 absolvovaných kandidátů a kandidátek paedagogií na místa a za 2 měsíce přistoupí dalších 1000—1200 takových nešťastníků a nešťastnic. Nezaměstnanost učitelstva vyrůstá na vážný zjev sociální.

Ruské gymnasium v Paříži. Těchto dnů má se otevřít první třída ruského gymnasia, které se doplní postupně na všech osm tříd. Školné obnáší pro žáky na tomto ústavu 500 franků ročně. V Paříži žije Rusů celkem asi 50 tisíc.

Slevy důstojnickým rodinám na drahách. Členům rodin důstojníků a vojenských úředníků byly povoleny slevy na veškerých tratích rakouských státních drah, jaké již dříve i v Uhrách pro ně byly usneseny. Dotyčné nařízení nabylo platnosti 1. lednem t. r. Pro důstojníky a zřízence militarismu najde se u nás vždy dostatek porozumění; za to ovšem nelze poskytnouti slev

vychovatelům mládeže ani tenkrát, když jsou nuceni použiti dráhy za účelem svého sebevzdělání, z čehož hlavní užitek plyne pro školství a poplatnictvo.

Obecných škol italských bylo r. 1908 celkem 63.618, ale učitelů na nich jen 60.323. Do škol těch chodilo 3,002.168 dětí místo 4.500.000.

Jaké povolání volí žáci měšťanských škol? Dle vládní statistiky navštěvovalo moravské české školy měšťanské 1440 žáků. Z toho věnovalo se živností 30%, obchodu 11%, řemeslům 3%, dalšímu studiu 56%. — Na německých měšťanských školách bylo žactva 1142. Z těch se věnovalo živností 23%, obchodu 9%, řemeslům 2%, dalšímu studiu hlavně obchodnímu 66%. Pokud jsou zavedeny na měšť. školách IV. třídy, většina absolventů jich věnuje se stavu učitelskému.

Organisace katolického učitelstva v Rakousku. V Rakousku máme již 27 katolických učitelských spolků sdružených v Katolickém učitelském svazu, jenž čítá 7000 členů. Svaz sám pak je členem Světového svazu katol. vychovatelů se 70.000 členy. Nejmladší je korutanský Spolek katolických učitelů, který se ustavil tyto dny.

K definitivě školních inspektorů. Dle vládního sdělení ve školním výboru na říšské radě je v Rakousku všech okresních inspektorů mimo Halič, kde již definitivní jsou, 306, z nichž jest v Čechách 92, na Moravě 46, ve Slezsku 11, v Dolních Rakousích 12, v Solnohradu 4, Štýrsku 20, Korutansku 8, Tyrolích 28, Přímoří 16, Vorarlberku 3, Bukovině 15 a v Dalmacii 11. — Dle povolání jest: ředitelů paedagogií 4, profesorů středních škol 69, cvičných učitelů 42, ředitelů měšť. škol 97, učitelů měšť. škol 43, řídicích učitelů 10, učitelův obecných škol 7, děkanů 3, farář 1.

Odstranění ředitelů a řídicích učitelů žádá Dufour v L'instituteur français. Praví: „Paedagogických ředitelů není na školách třeba; radí-li některý něco, bývá to dobré, ale učitelské spolky mohou dáti lepší rady. Zbývá tedy administrativní ředitel a ten ať zmizí. Ze zbytečného psaní nezbude mnoho, až se statistiky zjednoduší, až zmizí postup učitelstva, až mladí jako staří budou míti stejné služné. Pak, co bylo jejich úkolem, může učiniti každý jednotlivý učitel“.

Analfabeti v Paříži. V pařížské garnisoně se napočítalo 500 analfabetů. Tak vida, Paříž — město světa — drží rekord v analfabetismu! Není tedy divu, že proti veřejným školám státním vzniká mnoho škol soukromých, zvláště v Bretoňsku a že většina dětí do nich přestupuje. — Už se tedy laická škola státní přejedla!

Den míru bude každoročně oslavován na korutanských školách 18. května, t. j. v den první haagské konference. Zemská šk. rada korutanská vydala o tom právě nařízení, dle něhož má býti mládež poučena o idei míru a o úkolu rozhodčích soudů mezinárodních ve smyslu haagského programu. V Uhrách, Itálii, Americe a j. oslavuje se den míru již od několika let.

Návštěva české university. V nynějším zimním běhu 1910/11 vykazuje česká universita největší dosud zaznamenanou návštěvu posluchačů. Jest zapsáno úhrnem 4432 posluchačů, a to 3414 řádných, 878 mimořádných a 140 hospitujících. Dle fakult jest inskribováno posluchačů: na bohoslovecké

119 (z těch 111 řádných, 8 mimořádných,) na právnické 1958 (z těch 1639 řádných, 301 mimořádný a 18 hospitantek), na lékařské 801 (z nich 781 řádných, 20 mimořádných), na filosofické 1554 (z těch 883 řádných, 434 mimořádných, 115 farmaceutů a 122 hospitujících). V celkovém počtu zahrnuto jest 363 posluchaček, z nichž zapsáno jest na fakultě právnické 18 jako hospitantky, na fakultě lékařské 19 řádných a 1 mimořádná, na fakultě filosofické 53 řádných, 163 mimořádných, 1 farmaceutka, 97 hospitujících a 1 frekventantka. Cizinců studuje na universitě české 52. V zimním běhu 1908/1909 zapsáno bylo na universitě české 4193 a v zimním běhu 1909/10 4329 posluchačů.

Katolická vláda v Belgii a školství. V březnu podala belgická katolická vláda návrh na reformu školství. Děti mají chodit do 14 let do školy, dětem do 14 let se zakazuje zaměstnání v řemeslných odborech a představený takové rodiny má býti potrestán pro nedbalou školní návštěvu. $\frac{6}{10}$ nákladu má hraditi stát, $\frac{3}{10}$ městská správa a $\frac{1}{10}$ provinciální vláda. Zároveň má býti služné učitelstva zvýšeno. — Volní myšlenkáři belgičtí ukázali svou lásku ke školství tím, že nazývají návrh katolické vlády protiústavním. Zatěžuje prý poplatníky novým, značným břemenem, poškozujícím autonomii obcí a pod. Hrozny visí pro ně v Belgii příliš vysoko a proto zkřivená tvář.

40% analfabetů je v Itálii, ačkoliv je tam nucená návštěva školní od r. 1877. Tak se staraly zednářské vlády italské o školní vzdělání. Stát totiž svěřil starost o školství obcím, které z velké části málo nebo nic nedělaly. Nyní teprve vláda chce dáti se do boje proti analfabetismu a ročně o 16 millionů K více obcím poskytovat, hlavně na stavbu škol. Dosud vydávaly obce na školy 140 mil. a zednářský stát — 21 mil. lir ročně. Rozmnožení školství bude však vadit nedostatek učitelstva, které pokroková Itálie velmi špatně platí.

Výměnu žactva středoškolského pořádá středoškolský spolek v Belgii, aby se žákům usnadnilo naučení se jazykům. Prvý pokus vydařil se k úplné spokojenosti. Bude prý se ve výměně pokračovati ve větší míře za podpory školních úřadů. Výměna jest vyjednána mezi Belgií, Nizozemskem, Německem, Anglií a Francií.

Bytová otázka učitelská. V minulém zasedání poslanecké sněmovny byl vypracován drahotným výborem návrh zákona o fondu bytovém, podaný polským poslancem drem Groszem, kterýž 26. listopadu byl valnou většinou přijat a před vánocemi též došel nejvyšší sankce. Zákon tento i v bytové otázce učitelstva mohl by přinésti v některých obcích nápravu a proto budtež zde uvedeny některé důležitější jeho články, pokud by mohl z nich náš stav buď za pomoci obce nebo stavebních družstev těžiti:

Čl. 1. K účelům zlepšení bytových poměrů obyvatelstva méně zámožného zřídí se fond podpůrný spravovaný ministerstvem pro práce veřejné, jemuž bude dohodnouti se s ministerstvem financí.

Bytovému fondu přikazují se v rozpočtu různé částky; do r. 1919 činí 12,500.000 K bez úroku.

Čl. 4. Bytový fond je určen ku poskytování úvěrní pomoci:

a) veřejným korporacím a ústavům (okresům, obcím), stavebním společnostem, spolkům, nadacím za účelem stavby malých bytů, jakož i nabývání pozemků k tomu, dále k účelům nabývání domů s malými byty a to:

1. v první řadě převzetím záruky ze zápůjček, jež opatří uvedené právnické osoby odjinud a za jejichž zúročení kapitály fondu, jichž je zapotřebí k těmto zárukám budtež uloženy pod úrok;

2. bezprostředním poskytováním zápůjček výše uvedeným právnickým osobám (direktní zápůjčky fondové). K poslednímu účelu smí býti použito nejvýše 20% každé roční dotace.

Bližší ustanovení o převzetí záruky a poskytování zápůjček bude obsahovati statut, jenž může stanoviti též poskytování zúročitelných záloh na první hypoteky, jež si stavebník vypůjčí, proti okamžitému zaplacení na zápůjčky na prvním místě vtělení.

b) Výpůjčky, za něž se fond zaručí, jakož i zápůjčky bezprostřední budtež hypotekárně zajištěny a obmezujte se zpravidla na obnosy přesahující hranici pupilární jistoty nemovitostí, sloužících za hypoteku a nepřesahujících 90 procent udané hodnoty dotyčných nemovitostí.

To jsou nejdůležitější body nového zákona, kterých tento obsahuje celkem 19. Toho času můžeme považovati tento zákon za jediné východisko v bytové otázce učitelstva, od něhož lze docíliti pozitivních výsledků. Je třeba, aby nyní po schválení zákona Groszova agitace pro stavební družstva ještě více se rozšířila. Jest na učitelstvu, aby buď do stávajících družstev stavebních vstupovalo a pomocí jich domohlo se lepších a zdravějších bytů, neb aby se staralo o to, aby tak učinily obce, jež by za přispění svrchu uvedeného fondu bytového staraly se o učitelské domy neb byty. Tím alespoň z části a v některých obcích dala by se řešiti bytová otázka učitelská.

Vychovatelství.

Kongres pro morální výchovu má býti uspořádán příštím rokem v Haagu. Na programu jsou přednášky o výchově charakteru, o výchově tělesné, o významu sportu a mezinárodních zápasů pro mravní výchovu, o vlivu rodinného a společenského života na pohlavní vývoj, o mravní výchově dětí abnormálních, o výchovném vlivu polepšovacích ústavů. Přípravy ku kongresu dějí se již teď. Kongres bude mezinárodní a jakožto jednací jazyky jsou ustanoveny: holandský, francouzský, anglický a německý.

Vzrůst dětské zločinnosti ve Francii stoupá od r. 1889 pravidelně a obávaně. Bonzon v knize *Crime et l'Ecole* vypočítává, že vzrostly zločiny dětí pod 16. rokem od roku 1883—1892 z 5640 na 7840 případů. V Německu od r. 1888—1893 stoupl počet odsouzení mládeže o 32 procent. V Anglii od r. 1868—1894, kde mladiství provinilci bývají po odsouzení mrskáni, vzrostl počet z 585 na 3192 zločinných dětí. V Itálii a Americe je tomu tak jako v Německu. — Z 250.000 dětí zapsaných do pařížských škol, jen 45.000 do nich pravidelně dochází. Zápisy v polepšovnicích vykazuje 2 procenta delikventů, kteří do škol chodili a 36 procent, kteří jsou analfabety (ve Francii ovšem). Největší vzrůst zločinnosti lze pozorovati ve velkých městech a příčina leží především ve vývoji alkoholismu. Města dodávají dvakrát tolik zločinné

mládeže než venkov. Nejlépe lze čeliti tomuto zlu zlepšením docházky školní, poškolní výchovou prohloubenou, náboženskou a antialkoholickou učbou.

Na III. paedagogický kurs, ve velkonoční týden „spolkem křesťanské vědy“ ve Vratislavi pořádaný, sešlo se na 800 účastníků. Dle referátu „Hlídky“ hlavní atrakcí kursu byl často nyní jmenovaný prof. Foerster. Tento nejlepší současný paedagog německý vyznal na kursu, že stojí na stanovisku úplně náboženském a křesťanském. Přednášel o nezbytnosti náboženského výchovu pro vytvoření vůle. Dříve dovozoval jen nutnost mravních zákonů a pouček, náboženství při tom přijímal jako vhodnou pomůcku. Teď však tvrdil, že mravnostní poučky vůli právě jen poučí, člověk si uvědomí, co má chtít. Ale aby skutečně chtěl, o čem je poučen, k tomu je třeba náboženského výchovu. Náboženství dodá síly, to vůli upevní a zocelí. Mravnostní poučky ji pouze vycvičí. Svým rozhodným stanoviskem postavil se prof. Foerster zřejmě proti snahám těch, kteří usilují zavést do škol po příkladě francouzském jakousi všeobecnou mlhavou etiku, tím více pak proti snahám oněch, kteří neradi slyší slova Komenského: „Nikdo bezbožný sem nevcházej!“

Zájem Angličanů o školu. Rada hrabství londýnského vydala nařízení, že třídy obecných škol nesmějí býti zřizovány pro více než 40 dětí a místnosti mateřských školek nejvýše pro 48 dětí. Obecenstvo prý samo se stará svědomitě o to, aby se tohoto nařízení dbalo. Na dívčích školách v Londýně vyučuje se v posledních třech ročnících, jak se mají ošetřovat malé děti tělesně i duševně. Jízdne do botanických a zoologických zahrad, do továren a venkovských vzorných hospodářství platí za děti školní obec.

Školní výlety. Za obezřetného vedení, po předchozí pečlivé přípravě jsou školní výlety vhodným doplňkem vyučování, pokračováním a stupňováním školních vycházek, podnětem k cestování v letech pozdějších a ukázkou, jak cestovati s užitkem největším; mají tedy velký význam ve směru zábavném, vzdělávacím, praktickém a výchovném. Zde pro pořadatele žákovských výletů několik praktických rad:

Žáci ať si na výlet během školního roku šetří; chudší i zámožní! — Výlety konejte za pokud možno stálého počasí, ne až v posledních dnech škol. roku! — Program výletu budiž vypracován předem nejlépe na základě vlastní zkušenosti! — Žáky v ohledu zeměpisném a j. na výlet důkladně připravme, nakresleme a žákům dejme obkreslití mapku krajiny se všemi jejími pamětihodnostmi! — Počítejme s deštěm a jinými překážkami v cestě! — O stravování mládeže postarejme se předem! Pochody s odpočinkem se vhodně střídejte! — Zpěv je žákům zejména při pochodech vzpruhou. — Nejlépe pořádati výlety se žactvem jedné třídy. — Je-li žáků mnoho, ať se rozdělí na skupiny po 20—30; každou doprovází jeden učitel. — Při vstupování do vlaku budme posledními, při vystupování prvními. — Tělesně slabé žáky a chorobné hledme přátelsky rozumnými důvody od účastenství na výletě odvrátit! — Také výstředníků, velkých nedbalců, nenapravitelných neposluhů sebou neberme! — Žáci ať si vezmou pohodlnou obuv a příhodný oděv! — Jsou-li uhřáti, nesmějí pít. — Nezapomeňme nikdy na příruční lékárničku! — Při vstupu na místa nebezpečná budme první na místě! — Od starších žáků žádejme, by si cestou o zažitých příhodách a dojmech dělali poznámky, kterých můžeme potom výborně využiti jako vhodných temat k úkolům. —

Problemy výchovy. Düsseldorfský sociolog Klausener sledoval od přítomnosti zpět až k roku 1740 jednu rodinu. Žena, velká pijačka, toho roku zrozená, zemřela v dosti vysokém stáří, neboť žila ještě na počátku minulého století. V roce 1893 napočítáno 833 její potomků. U 709 bylo lze dosti přesně zjistiti způsob života; 181 byly lehkými ženštinami, 142 pobývalo v chudobincích, 76 bylo těžkých zločinců, z nichž 7 vrahů. Ve čtvrté generaci všechny ženy byly oddány nemravnému životu, všichni muži pak byli zločinci. Potomstvo oné ženy výžádalo státu na výlohách vězeňských, podpůrných a ošetřovacích asi na 5 milionů marek.

Vyučovateltví.

Americkému školství, po němž stále pošilávají pokrokoví učitelé, dostalo se v měsíčníku „The Monthly Messenger“ (1909 VI. č. 1.) tohoto ocenění: — Velikou chybou ve výchování značného počtu těch, kteří tvoří dorůstající generaci, jest ono zcela povrchní vyučování, jehož následky mnozí odchovanci veřejných škol tak příliš zřetelně dávají na jevo. Každý, kdo hledá do svého obchodu „klerky“ (obch. sluha, písař ap.), může pravdu mých slov dotvrditi. Většina uchazečů o místa v bankách, kancelářích velkých dopravních společností, kupeckých a jiných závodech obchodních není schopna napsati správnou žádost o místo. Jejich rukopis je špatný, prohřešují se proti základním pravidlům pravopisu. Kdežto v dřívějších školách pracovalo se o důkladném vzdělání mládeže, aby žáci nabyli výtečné znalosti zemského jazyka a počtů, aby si osvojili zřetelný, čitelný rukopis, v nové době nedbá se náležitě těchto hlavních pravidel vyučování. —

Ze školství amerického. Ve více než 50 městech Spojených Států není vůbec mužských učitelů na obecných školách. V Nov. Yorku je na obec. školách 92 procent učitelek. Ze všech škol téhož města je 33 procent škol chlapeckých, 34 procent dívčích a 33 procent smíšených. Na dívčích školách jsou zaměstnáni pouze 2 muži; na chlapeckých školách ve 3 vyšších třídách působí 778 mužů a 789 žen. V nižších třídách vyučují učitelky. Vedoucí místa na školách jsou více než z poloviny obsazena muži. Ve 24 městech Unie je služné učitelů i učitelek stejné.

Vysoká škola obchodní v Bavořích byla otevřena v říjnu 1910 v Mnichově, čímž splněno dávné přání kupeckých kruhů. Jiná města německá (Lipsko, Frankfurt, Berlín, Mannheim) podobné školy již dávno mají. Výlohy hradí z části Mnichov ($\frac{1}{3}$), ostatní spolek obchodníků a obchodní komora. Studující této školy mají možnost poslouchati přednášky na státní hospodářské, juristické a filosofické fakultě university, jakož i na škole technické a naopak.

Proti parádním sešitům ve školách ozývají se stále rozhodnější hlasy. Také polské učitelstvo v Rusku vyslovilo se proti vedení dvojích sešitů. Žák má prý míti pro písemné práce jen jediný sešit a do něho má bez přepisování ukládati svoje práce. Sešit takový bude správnějším ukazovatelem pokroku a samostatnosti žákovy. Také hned s počátku bude žák veden k pořádnější práci jak pro vnější tak i obsahové stránce. Proti těmto parádním sešitům měli by se důrazně ozývati také rodiče a pomáhati tak pracujícímu učitelstvu, aby tato obtíž a falešnost škol byla odstraněna.

Dívčí výchova.

Nová škola pro dívky. V Pribhanu otevře se příštím rokem školním „Vyšší ústav pro všeobecné dopravnictví“ přístupný také dívkám. Účelem jeho je poskytnouti posluchačům důkladného vědeckého, teoretického i praktického vzdělání ve všech oborech veřejného dopravnictví a obeznámiti je se všemi pokroky v těchto oborech tou měrou, aby nabyli největší způsobilosti ke vstoupení do obchodů, živností, průmyslových a zemědělských podniků, do úřadů poštovních, železničních, zasilatelských, cestovních, paroplavebních, celních a vůbec všech těch podniků, které se zabývají dopravou nebo s ní jsou ve stálém spojení. Škola bude městská.

Dívčí lycea. Jak se zdá nesplnila dívčí lycea nadějí, které svého času při jich vznikání kladli do nich jejich zakladatelé i rodiči dívek sami. Alespoň výsledky ministerské ankety ze dne 9. ledna t. r., — které vyzněly ve známé větě, že „učitelky lycejni musejí vyhověti všem podmínkám jako kandidáti učitelství středoškolského“, t. j. lyceum není jim nic platno, musejí míti maturitu gymnasia neb reálky — jsou charakteristickým oceněním výsledků na lyceích dosud dosažených, kdyžtě dosud, jak známo, bylo lycejni učitelství jediným útočištěm lyceistek, které mohly bez jakýchkoliv doplňovacích zkoušek jako mimořádné posluchačky universitní studovati. A dnes i to je jim odňato! — Všechny ostatní věcné výhody studia lycejniho jsou hodně problematické, tak že stojí věru za uvážení dávatí dívky na lyceum za dnešních nepříznivých vyhlídek po absolvování.

O příčinách tohoto úpadku lyceí bylo by lze mnoho psáti, stačí však zmíníme-li se o jich nepraktičnosti, proticírkevním směru, přílišné volnosti a mělkém vzdělání žákyň a konečně povšimneme-li si, kolik působí na lyceích učitelských sil řádně kvalifikovaných pro střední školy. — Náprava je nutná, nemá-li dojít k horším koncům. Právě se dočítáme, že při lyceu na Král. Vinohradech zřídí se počátkem příštího roku šk. pro absolventky dvouletý kurs reálně gymnasiijní, jenž jim poskytne týchž práv, jaké mají absolventi reálných gymnasií. --

Z P R Á V Y.

Na III. sjezdu učitelstva ústavů učitelských v Rakousku konaném 10.—12. dubna t. r. učinil prof. Fr. Dlouhý toto prohlášení:

„Jménem českých ústavů ku vzdělání učitelů na Moravě a ve Slezsku jsem zmocněn učiniti toto prohlášení:

Trváme zásadně na reorganisačních návrzích, přijatých II. sjezdem rakouských paedagogií, jakožto nejmenší míře oprav nezbytně nutných k povznesení vzdělávání učitelstva škol obecných z úrovně nynější na stupeň vyšší, a vyslovujeme se hned předem proti každému pokusu, který by směřoval k tomu, aby způsobem jakýmkoliv bylo ustoupeno od tehdejších usnesení jinak, než k reformám ještě obsáhlejším ve smyslu pokrokovém. —

Účastníme-li se rokování o opravách některých dosavadních zařízení ústavů učitelských nebo jiných institucí, jako zkoušky dospělosti a způsobilosti,

jak dány na program tohoto sjezdu, činíme tak s výhradou, že považujeme opravy takové za opatření pouze prozatímná a nijak nevzdáváme se úpravy konečné, při nejmenším ve smyslu usnesení sjezdových z r. 1906.

Domáhati se jejich uskutečnění vším úsilím a všemi prostředky pokládáme nejen ze svoji povinnost v zájmu nutného zlepšení vzdělávání učitelského, ale i za věc své stavovské cti, která žádá trvati na tom, co po pilných úradách přijato bylo velikou většinou sjezdu z roku 1906.

Vzhledem k tomu, že v thematech k tomuto sjezdu vydaných obsaženy jsou neodděleně návrhy na reformy nové a návrhy na pouhé opravy zařízení nynějších, doporučovalo by se obě skupiny návrhů oddělit, každou zvlášť projednati a pouhou dočasnost návrhů druhých zdůrazniti.“

V debatě nastal spor o to, zda se má konati zkouška přijímací z náboženství. Navrženo, aby se příště konala jen z vyučovacího jazyka a počtů. — Prof. Stauracz zdůrazňoval, aby jako dosud se i z náboženství zkoušelo. Jeho návrh byl zamítnut většinou deseti hlasů. — S většinou hlasovali i dva zemští inspektoři.

Nadávka učitele žákovi není trestná. Učitel náboženství na c. k. reálce v Teplicích A. Kühnel byl odsouzen okr. soudem Teplickým k pokutě 20 K, eventuálně k vězení na 24 hodin, jakož i k náhradě útrat, protože nazval žáka VI. třídy téhož ústavu ve třídě před ostatními žáky „všivákem“. Okresní soud teplický odůvodnil svůj rozsudek takto: „Nelze tvrditi, že poměr mezi učitelem a žákem eo ipso dává právo, aby učitel podobně, jako otec synovi, mohl žákovi říci vše, i nadávku. Nadávka se strany učitelovy mohla by se ovšem ospravedlniti, bylo-li jí použito toliko za účelem, aby se žák polepšil. Toho však zde nebylo, protože obžalovaný užil v podráždění výrazu „všivák“ pouze proto, aby projevil svoji nevoli.“

Obžalovaný se odvolal ke krajskému soudu v Litoměřicích, ale odvolací soud potvrdil rozsudek první instance. Nejvyšší soudní a kasační dvůr však dalšímu odvolání obžalovaného vyhověl a rozsudek prvními dvěma instancemi potvrzený zrušil. Zajímavé pro právní názor na poměr učitele k žákovi je odůvodnění zrušeného rozsudku: Z okolnosti, že učitel užije vůči svému žákovi výrazu, který se jeví objektivně jako nadávka, neplyne nikterak trestnost učitelova podle trestního zákona. Učitel jedná pouze proti své služební povinnosti a je po případě zodpověden vůči svému představenému úřadu. Úvahy obou prvních instancí nikterak neodstraní rozhodnou okolnost, že žalovaný skutek byl omezen na nitro školy a neměl jiného účelu, než pokárati a odstraniti nedbalost žákovu v návštěvě kostela, tedy účel, jehož dosažení leželo v oboru povinností obžalovaného. Obcování učitelovo se žákem nemůže vzhledem k úkolu, který učitel má prováděti, býti prostě podrobena oněm pravidlům trestního práva, která platí pro občanský život. Je tudíž nutné, nechati bez trestu projevy, které sice objektivně spadají pod ustanovení trestního zákona, které však učitel učinil toliko s úmyslem výchovným (animo corrigendi)“. Rozsudek je svrchovaně včasný v době žákovské anarchie. —

Z katolického spolku českého učitelstva na Moravě. Duchovní cvičení pro učitelky diecese Brněnské konati se budou letos opět v Brně, v klášteře ctihod. sester sv. Karla Boromejského od 21. do 25. srpna 1911.

Za ubytování a stravování (snídaně, druhá snídaně, oběd, svačina, večeře) 8 K. Za stravu bez noclehů 7 K. Za druhou snídani, oběd, svačinu 6 kor. Duchovní cvičení řídití bude člen důst. Otců Redemptoristů z Brna. Přihlášky činěny budtež v klášteře ctihod. sester sv. K. Bor. v Brně. K hojně účasti zve výbor katol. spolku českého učitelstva na Moravě.

XII. kurs nauk obchodních pro učitele škol pokračovacích obchodních i průmyslových bude letos jak obvykle o hlavních školních prázdninách (mezi 16. červnem a 15. srpnem) pořádati české obchodní museum v Praze. Na kursu vykládány budou tyto discipliny: nauka obchodní (část právní i praktická), nauka o zboží, kupecké počtářství, korespondence, účetnictví a cvičný kontor. Přednášeti budou odborné síly. Ku konci kursu se skládají zkoušky, o jichž výsledku bude vydáno zvláštní vysvědčení. Poplatek za kurs obnáší K 22.— i se zápisným. Přihlášky přijímá a veškeré dotazy vyřizuje České obchodní museum v Praze V., Mikulášská tř. č. 9. (palác „Merkuru“).

Po celodenní námaze každý z nás rád prodlí v kruhu své rodiny, mezi svými, pro něž svěruje veškeré naše konání, snažení a žití, by potěšil se, pohovořil a pookřál pro den příští. Domov jest nejmilejším útulkem všech, každého stáří. Proto domov musí skytati vše, aby půvabem svým skutečně těšil. A tu kromě nábytku a květin nesmí být zapomínáno na náležitý dekor nástěnný, na umělecky provedený a vkusně zarámovaný obraz a sochu, kteréž jsou nevyhnutelným doplňkem, jimiž stává se teprve domov tím, jak si jej představujeme — celistvým. A pořízení takové výzdoby při nepatrném vydání měsíčním, jest věcí snadnou. Dnes možno se s důvěrou obrátit na umělecký závod Topičův v Praze, jenž při značném výběru uměl. obrazu a plastik jest s to každému přání vyhovět za podmínek velmi příznivých — na mírné měsíční splátky — bez zvyšování cen původních. Třeba si jen dopsati o ilustr. seznam — jež firma ta ochotně zašle. Je tu značný výběr pěkných uměl. děl, ve zmenš. reprodukci od M. Aleše, prof. Brožika, prof. Myšlbeka, prof. Ženíška, prof. Kloučka, prof. Suchardy, prof. Věšina, Pirnera, Švabinského, Úprky, Šimona, Preissiga, Engelmüllera, Marolda, Muchy, Maxe, Amorta, Smolíka atd. atd.), jichž dokonalé umělecké výtvořy vesměs hodí se za vkusnou ozdobu každého bytu, ať jednoduše či nádherně zařízeného. V rozsáhlých místnostech Topičova závodu v Praze na Ferdinandově třídě pak nachází se při volném vstupu stálá výstava nádherných obrazů a plastik i jinými nakladatelstvími vydaných v různých uměl. reprodukcích a vkusně zarámovaných — i řada originálů nejpřednějších umělců českých. Pročež návštěvu Topičova závodu knihkupeckého i uměleckého i navázání obchodních styků s firmou tou všemu čtenářstvu svému nejvřeleji doporučujeme.

Čtyřicetileté jubileum nakladatelství J. Otty. Vzácné jubileum slaví v těchto dnech nakladatelství J. Otty v Praze. Koncem února bylo tomu právě 40 let, co v dějinách našeho písemnictví proslulý tento závod trvá. Založen byl r. 1871 p. Janem Ottou do té doby účetním a disponentem knihtiskárny dra Ed. Grégra, jenž tehda převzal od svého tchána Jaroslava Pospíšila a dnem 1. března zahájil vlastní činnost. Nový majetník vyzbrojen dostatečnými zkušenostmi rozšířil ihned tiskárnu a moderně ji zařídív zahájil současně činnost naklatelskou vydáváním sbírky „Osvěta Lidu“, v níž uveřejňovány přednášky pořádané spolkem „Osvěta“, dále založil „Lacinou Knihovnu“, Slovanský kalendář a Palečka. Roku 1874 zařídil si p. Otto na Václavském

náměští též knihkupectví sortimentní, když pak činnost nakladatelská i knihtiskařská vzrůstala a dosavadní místnosti ukázaly se nedostatečnými, p. Otto přestěhoval závod do Jungmanovy ul. č. 22, kdež svým nákladem vystavěl ve dvoře budovu pro tiskárnu a expedici. Ale i ta ukázala se po několika letech nedostatečnou a tak nakladatel, zakoupiv na Karlově nám. dům. č. 34., vystavěl opětě rozsáhlou budovu ve dvoře pro tiskárnu nyní už valně zvětšenou a sem r. 1883 přenesl celý závod, kdež až dosud trvá. Knih-tiskárna Ottova brzy se rozmohla a roku 1891 čítala již 50 sazečů se 4 korrektory, velkou strojovnu s 12 rychlolisy nové soustavy a 5 menšími lisy, v níž zaměstnáno bylo 6 strojmistrů, 3 tiskaři, topič a 20 děvčat, oddělení pro galvanoplastiku a stereotypii, knihařství s 2 knihaři a 12 děvčaty; nakladatelství zaměstnávalo tou dobou 19 sil administračních a 5 sluhů, celý závod celkem 150 osob. Když pak závod v obojím směru, knihtiskařském i nakladatelském, příliš vzrostl, tak že nebylo možno obě odvětví míti náležitě v evidenci, pan Otto r. 1899 prodal svoji tiskárnu nově se utvořivší Čes. grafické společnosti Unii, jejíž se stal předsedou a ponechal si pouze nakladatelství. Vědomí velké práce, vykonané ve prospěch národa může býti jeho majiteli p. cís. radovi J. Ottovi pobídkou a posilou, aby pevně a vytrvale pokračoval na dosavadní skvělé dráze.

(Zasláno.) „Zdární venkovští hoši mající touhu věnovati se stavu duchovnímu přijmou se za mírných podmínek do juvenátu kongregace Bratří Nejsv. Svátosti v Č. Budějovicích. Nemajetnost není přijetí na závadu. Žádosti buďtež zaslány nejdéle do konce května na adresu: Vdp. P. Pius Karpíšek, gen. představ. kongreg. Bratří Nejsv. Svátosti v Č. Budějovicích.“

Literatura.

Bibliotheka klassiků paedagogických. Dílo III. „Dra. Vavřince Kellnera, paedagogika v aforismech“. Přeložil Karel Šmídek, ředitel paedagogia n. o. v Brně 1910. Tiskem a nákladem c. a k. dvorního knihkupectví Karla Winikera.

Letos dne 29. ledna bylo tomu sto let, co se v Kaltenebernu v Porýnsku narodil Dr. Vavřinec Kellner, slovutný školní inspektor a znamenitý paedagogický spisovatel, chloubu stavu učitelského, vzorný syn církve katolické. Velkolepým způsobem slavena na přčetných místech tato stá ročnice jeho narození; vždyť všeobecně uznávány jeho nesmrtelné zásluhy, jichž si proto tolik získal, že své povolání tak upřímně miloval a dovedl pro ně i své svěřence nadchnouti a napsal pro ně tolik vzácných knih a spisů. Z celého jeho života září pravda, kterouž vyjádřil těmito slovy: „Muži, jenž poznal cíl svého života a dobrým opatřil se kompasem na pouti své, není nic krásnějšího a nic blaženějšího nad omezený, určitý obor působnosti, v němž dobře všecko vidí a pořádá, v němž nezanikají jeho slova, jako zaniká hlas volajícího na poušti, aniž zanikají jeho dobré skutky, jako zaniká krůpěj padlá do oceánu — obor působnosti, v němž v srdcích svěřených dítek staví sobě pomníky, jež se budou děditi s pokolení na pokolení. Co lepšího nad lásku? A kde jistěji lásky dojíti, než v malém okrsku malých lidí a ve skromné sféře tiché odloučenosti školní? Proto velekrásný jest úděl učitele a kněze. Jsou-li

oba spojení bázní Boží, láskou k lidu a k mládeži, zdárna bude jejich práce. Znají každého jednotlivce; mluví otci, mluví synu, mluví matce, mluví dceři; osada jest jejich světem, jež objímají a na své srdce tisknou“

Takové srdce měl Kellner, taková srdce chtěl vypěstovati ve svých svěřencích, a to — jako učitel, zemský školní inspektor (rada), spisovatel. Jest tudíž s povděkem uvítati záslužnou práci pana ředitele Karla Šmídka, kterouž věnoval jednomu z nejpřednějších spisů Kellnerových, jeho „Aforismům“, a podal tak i našim pěstitelům mládeže krásné dílo „Paedagogika v aforismech“. V úvodě podán pěkný životopis oslavencův. Po té následují bohaté kapitoly: Výchova. Škola obecná, kázeň školní, opatrovny. Vyučování (jednotlivým předmětům). Dohlídky ke školám, inspekce a zkoušky, společné vycházky. Učitel. Ústavy učitelské a paedagogika pro školy obecné. — Různé věci.

Spis ten jest pravý zlatodol. Kéž se mu dostane nejhojnějšího rozšíření, — jakož zasluhuje nejlepšího doporučení!

Zatracení. Román známého polského básníka Kaz. Przerwy-Tetmajera. Autorisovaný překlad Fr. Vondráčka. Vychází jako V. sv. Melicharova Výkvětu světových literatur v sešitech po 24 hal. (Předplatné na 10 sešitů K 2.20.) — Román tento je částí trilogie „Anděl smrti“, „Slečna Mery“ a „Zatracení“. V tomto románovém cyklu líčen jest v úchvatných scénách život, myšlenky a snažení velkého umělce Rdzawicze. V románu „Zatracení“ Rdzawicz, po životě plném vírů, bojů, zklamání, nalézá ženu, v níž naléztí myslil vysněný svůj ideál, ženu, kterou po celý svůj život hledal, která mu má býti perutí ducha, náplní života. A žena tato jest členem vysoké aristokracie, hledící úkosem na umělce, třeba slavného. Tato okolnost dává Tetmajerovi příležitost nakresliti v románu „Zatracení“ nádherný obraz života polské aristokracie ve vztahu jejím k ostatním vrstvám polské společnosti. Při tom mistrně vylíčen jest duševní život a boje obou hrdinů románu: Rdzawicze a komtesy Teresy Morské. Teresa marně bojujíc s okolím sféry, z níž pochází, podléhá, přinucena byvši ke sňatku s knížetem Wiśniowieckým. Rdzawicz pak, ztrácejíc s Teresou vše, čím mohl vyplniti duši svou, co mělo posvětití umění jeho, klesá v náruč smrti — v zatracení. Tetmajer v románě tomto ukázal se nejen jako hluboký psycholog, ale i jako mistr v líčení života a přírody. Román tento ukazuje umění Tetmajerovo s jiných stran, než ony, jaké ukázal ve známých již u nás povídkách „Na skalném Podhalí“ a „Z Tater“.

„Vychovatelské Listy“

:: vycházejí 25. každého měsíce, vyjma měsíce srpna a září. ::

Roční předplatné 6 K zasílá se administraci do Ivančic. — Redakci vede Karel Tiray, katecheta v Ivančicích. — Týž přijímá všechny literární příspěvky. Za redakci a vydávání zodpovídá Robert Veselý ve Strážnici. — Administraci vede Fr. Zajíc, učitel ústavu hluchoněmých v Ivančicích. Expedici obstarává knihtiskárna Rob. Veselého ve Strážnici. Tamtéž se přijímají reklamace.

Všecky příspěvky se honorují.

Tiskem Roberta Veselého ve Strážnici.